

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Saxonia || Et || Metropolis || Alberti Crantzii || Historici
Doctiss. Sacrae || Theologiae & Iuris Canonici Doctoris ||
celeberrimi, ac Ecclesiae Ham-||burgensis quondam
Decani**

Krantz, Albert

Coloniae, 1574

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11453

LIBRI PRIMI

CAPVT PRIMVM.

Ac aestimatiōe freti, repetamus à vetustissima memoria, quæ Saxo Sialandicus, Danica antiquitatis scriptor, inter sue gentis præclara facinora, etiã de Saxonibus commemorat: nam apud nullum reperimus authorem Saxonum priorem memoriam. Sed limites prouincie designare par erit. Ab aquilone quidem Saxonum prouincie ab omni memoria annumeratum est, quicquid ab Eidora fluuio (qui limes est Danie atque Teutonia) in austrũ vergit: Holsatiam, Thietmarsiam, Stormariam complectens: quas tres terra partes vno Nordalbingia nomine veteres amplexi sunt: quod etsi vocabulum non sit satis Latinum, venia tamen danda est longinquis Latio regionibus, si sua lingua mixtis nominibus, regionum vocabula faciant: quod & Itali, & Galli, & plerunque omnes faciunt. Hæc autem Saxonie pars ad oriẽtem habet terminum. Veterem urbem, olim inclytam, nunc solas casas rusticas præferens oppidulum, Stargard ðandalico nomine, quod sonat Aldenborg lingua Saxonũ, Latine Urbem veterem: Ex qua Orientẽ versũs, per littora maris Germanici vsq; in Prussiam, ðandalica gens omnia ditione tenebat: nunc verò Saxones impleuere, exturbatis per tempora vetustis habitatoribus: nisi q; clara vrbes per hoc littus sparse, à Saxonũ gente exædificata: parèt tamen principibus antiquæ gentis Pomerania, atque Magnopolis: lingua autem tota est Saxonica, vix paucis reliquijs antiquæ gentis per rura dispersis. Initium ergò Saxonice nationis

tionis

tionis est trans Albim ab Holsatia : indè transfiliens Al-
 bim, per diocesim Bremensem in Westphaliam vsque ad
 Rhennm ferè pertingit : ab indè verò in Hassiam perue-
 nit, ad Hercyniam (qui nunc Hertici montes dicuntur)
 pertingens ad confinia Thuringiae : in qua olim non con-
 temnendam partem Saxones militiae stipendium à Fran-
 cis, quibus militauere, susceperat. Indè iterum sub mon-
 tibus longo tractu peruenit in regionem Albi non longin-
 quam, complectens Wittenbergum & confinia eius, qua
 nunc superior Saxonia dicitur, duobus principatibus Sa-
 xoniae titulum sibi vendicantibus, legitima quidem suc-
 cessione ad principes inferioris Saxoniae omnis regio per-
 tinet : Sed superiorem apprehenderunt Misnenses Mar-
 chiones, cum dignitate Electurae, qua illi inseritur prin-
 cipatus. Meditullium autem huius, quam descripsimus,
 prouincia, totum ex Wandalico solo redactum est in lin-
 guam & mores Saxonum, terra videlicet Brunswic-
 censis, Luneburgensis, Magdeburgensis, Halberstaden-
 sis. Ad eandem verò nationem pertinet omnis Marchia
 Brandenburgensis, ex eodem Wandalico solo capta, ac
 versa in linguam Saxonum & mores : qua utique lingua,
 si ad lucem veritatis res inspiciatur, sola seruat synceri-
 tatem suae vocalitatis, ut verba omnia puro sono denun-
 ciet, non inuersa stridoribus, non contorta diphthongis,
 quomodo Francorum (Germanos, non Gallos, dico) Sue-
 uorum, Bauarorum, Australium, in quorum stridoribus
 Hunos, Auares, & reliquos barbaros, qui illis diu incu-
 buere prouincijs, audire mihi videor, cum frendent poti-
 us quam eloquantur, eadem quidem quae & nos verba,
 sed Tartareo sono contorta, stridoribus immixta, & mul-
 tis diphthongis dissonantia, proloquuntur : Et iam, si dijs
 placet, etiam nostri student stridores superiorum imita-
 ri Ger-

ri Germanorum, quomodo & illi, ut ferunt, iam lingua sua pertasi, Italicam frequentant, & Flamingi Gallicam: Itã passim Germanorum lingua in angustum deducitur: Sed nostris in Marchia ea ratio est, ut studeant suis iam principibus Franci generis, qui auorum memoria Marchiam sunt cum dignitate Electura consequuti: Et in superiori Saxonia Misnensibus veri Saxones linguam coaptant, quod alienigena principes, veris Saxonibus exclusis, nacti sunt memoratos principatus. Viderint superiores Germani, & qui curiam sequuntur regis Romanorum, cur Italarum sibilos patria lingua, ut fertur, protulerunt. Sed omisissis querimonijs de iniuria lingua Germanica, ad Saxones reuertamur: qui & si à limite Eidoræ ab aquilone in mediterranea longè procurrat, tamen à vetustissima memoria ante natum Christum annis supra mille, etiam maria perquirentes, nauigabant per Albim, per Visurgum, perq; Amasim in mare Britanicum, quod nostri vocant occiduam, cum interim Germanicum appellent orientale: & cum Danis, Suedis, etiam Phinnis, qui ad aquilonem penè sunt mortalium vltimi, non modò commercia rerum & bellorum incursus, sed etiam nuptiarum fœdera conciliabant: Nam bella intercessisse Saxonibus & Danis, indè certum est, quod Iutia, quæ est Chersonesus Cimbrica, nunc parens Danis, tum Saxonum ditio tenebatur: quo tamen duce, & quo tempore Saxones eam ceperint, non tenemus: sed tempora, & regem, qui illam prouinciam Saxonibus ademit, tenemus: & in cõmemorationem vocabimus, si rem, quæ precessit, prius attingamus.

CAPVT II.

CVM Danis regnaret Gram, rex atate sua clarissimus, & in prælijs manu promptus, qui ducis ac militis

litis strenuam operam sepe coniungeret: cum & ordinibus ut dux praesset, & multa praecleara facinora ipse pugnans ederet, erat Phinnis rex Simblus, qui filiam spectabilis formae, & singularis pudicitiae puellam, iam annis nubilem, ad nuptias collocare disponderet, ubi primum sua fortuna dignum proctum comperisset: Gram rex iam regno Suediam tenebat cum Dania: inde de finibus controuersia quoque illi incesit cum rege Phinnorum: utring³ arma parantur, & ducunt in aduersum: sed tamen priusquam explicaretur acies, colloquium fuit de legibus pacis: per quam occasionem rex Daniae uidit spectatae formae regis Phinnorum filiam: & primo statim ad spectu ita animo perculsus est, ut amaret, paciscereturque cum hoste, si filiam illi coniugem permetteret, & arma positurum, & prioris copulae se vincula soluturum: tenebat enim iam coniugem filiam regis Suediae, per arma quaesitam: ea autem fuit gentis huius etiam in paganismis continentia, ut non multis, quomodo Turcae & Saraceni, coniugibus lasciuerent: sed una contenti contorali, iam tunc Christianum coniugium implere viderentur. Simblus, qui potentioris arma regis non contemnebat, pacta comprobans, filiam illi desponderat: Cum autem rex Daniae bellum in Norwagiam suscepisset, implicitusque magnis difficultatibus teneretur, quibus etiam non facile expediendus putaretur, Simblus Phinnorum rex prioris praenitens pacti, quod metu quodam concussus inierat, eandem suam filiam Henrico Saxonum regi uxorem dare constituit: apparatusque pro regia fortuna factis, iam proxime nuptiarum diem demorabatur: Facile enim fidebat, ubi Saxonum illi arma accederent, Danorum regem etiam potentissimum, sustineret. Tenebant autem tum Saxones Chersonesum Cimbricam, quae est Iulia, ut facile

facile Danos, si in Phinnos mouerent, à tergo adorirentur, Daniamq; aded facerēt infestam, vt suis rebus Dani consulere coacti, hostem Phinum obliuiscerentur. Sed tum nuptia in Phinnia apparatus, regio luxu feruescebant, cum superueniens Gram Dania rex nihil metuentibus conuiuus, omnia disturbabat: nam exercitum quem in Norwagiam armabat, in Phinnos conuertit: ibiq; sponsum regem Saxonum Henricum, inter sacra nuptiarum oppressit, abstractamq; patri filiam abduxit. Hec prima in Danicis antiquitatibus Saxonum mentio. Cum autem idem rex Dania susceptum in Norwagios bellum prosequeretur, Saxones iniuriam occisi regis animo voluentes, arma iunxere Norwagijs, non tam illorū charitate, quàm occisi regis sui vltione: quo in bello, Saxonū præcipuè armis, idem rex Dania oppressus, occubuit: nec enim erat difficile Saxonibus, iā nautico populo Iutiam tenenti, in Norwagiam illi non longinquam, arma conuertere. Quid non aui valet mutare longæua vetustas? Iam tum Saxones ibi bella gessere, & ibi conciliauere sibi nuptias, quò nunc florentibus per littora Germaniæ mercaturis Saxonum, vix nauigant qui pauperiem in vltimis fluctibus tentat effugere. Sed inde molem & vires gentis metiaris, de longinqua militia, & de repositis gentibus, ad fœdera nuptiarum euocatis.

CAPVT III.

Sifridus rex Saxonis rebus præerat ea tempestate, Squa Haddingus Daniam regno teneret: Exoritur quidam vir audetior quàm fortuna ferret, qui Daniam è Iutia infestam habuit, territans Danorum regem viribus Saxonum: nam ipse Iutiam, quæ tum parebat Saxonibus, patriam habebat: eadem audacia versus in Saxoniam, inde prædas agebat, Danorum arma

Saxo-

Saxonibus pratendens. Erat ea tempestate Sifridus Saxonum rex alijs implicitus bellis, quod pacem ab Tostone (id erat enim viro nomen) qualicunque conditione emere cogebatur. Pacti conuenti placitū fuit, vt regem Danie Haddingum socijs armis oppugnarent: Firmantur inuicē pacta, iunguntur arma. Iutia atque Saxonia viribus rex Danie pralio congressus vincitur, fuga sibi per mare consulere cogitur: Insequutus fugientem Tosto, propè erat vt comprahenderet: sed elabatur, & reparatis viribus, hostem nihil tale opinantem aggreditur. Tosto accepto graui vulnere, vix se tutatus ab hoste, in fugam rebus conuersis se conijcit: Indè cum iam omnia sua suorumq; pralijs absumpsisset, vtpotè qui regi par esse non posset, piraticam, quæ tum iusti questūs nomen habuit, aggressus, opes reparauit: & indè iam auctior rebus & animo, patriam reuisit: Danorum regem, cuius exercitijs par esse non posset, (quod Saxonia princeps iam illum auxilio destitueret) in duellum prouocauit. Tantus erat regi animus, vt etiam si ob generis imparitatem iuste recusaret, contemneretq; prouocantem, accepit tamen oblatam conditionem, & congressum Tostonem strauit. Hæc altera in Danicis antiquitatibus Saxonum commemoratio. Silet interim nobis Cornelius Tacitus, silet & Plinius in libris XX. rerum Germanicarum: de quibus ne fragmina quidem, vt de Cornelio, extant: quanquàm si superessent, tantam antiquitatem non attingerent, quod ante Iuliū Casarem, & Gallie, & Germania satis essent Romanis incognita. Testatur tamen Cornelius Tacitus Batauos, nunc Geldrenses, esse genus Cattorum, hoc est, Saxonum: ipsum audiamus: Omnium, inquit, harum, gentium, nimirum, ad ripam Rheni incolentium, præcipui sunt Bataui, non multum ex ripa, sed insulam Rheni
annu

annis colunt : Cattorum quondam populus, & seditione domestica in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani Imperij fierent : Manet honos, & antiquæ societatis insigne : nam nec tributis conteruntur, nec publicanus atterit : exuti oneribus & collationibus, & tantum in vsum præriorum sepositi, velut tela atque arma bellis reseruantur. Sic Bataui, id est, Geldrenses, ex Cattis, hoc est, Saxonibus prodiērūt : Nam & Brabantini, & Flandrenses mixtum ex Saxonibus sanguinem ducunt. Sed hoc ad tempora Magni Karoli pertinet : qui multa milia Saxonum (quod dicemus) cum liberis & coniugibus transtulit vltra Rhenum : Nunc ea commemoratione contenti simus ex Cornelij testimonio, Batauos, quorum ille multa præclara attigit in Augusta historia, origine Cattos, hoc est, Saxones esse. Iuuat & illud huic inserere loco, quanti faciant Transrhenani homines, suã in Germanos referre originem : ipse Tacitus loquatur : Treuiri, inquit, & Heruli, circa affectationem Germanæ originis vltro ambitiosi sunt, tanquam per hanc gloriam sanguinis, à similitudine & inertia Gallorum separentur. Audiant Galli, tumidum genus hominum, testimonium Romani authoris : Agnoscant hodiè Franci genus suum ex Germania, & ipsi ambitiosi sunt ab hac origine, gloriam sanguinis à patribus Germanis mutuantes, vt separentur ab inertia natiua Gallorum. Sed nõui hominum cor altum, non recipient Taciti testimoniũ, non gloriabuntur de Germana origine, magis, scilicet, erubescant : nec immeritò, quia sanguis ille dudum exaruit cum robore præco, emolliuit iam dudum viros clementia celi, quod & patribus eorum Gallis remur contigisse.

Fren

HVndingus Sifridi filius rem Saxonum administra-
bat, quo tempore Danis regnabat Roë, is qui Ro-
schildiam suo de nomine, claram quondam in Dania vr-
bem fundabat: cuius regis Germanus Helgo, maris im-
perium sortitus, victricem vbiq̄e classẽ cum circumtu-
lisset, per Albim fluiũ ascendens, Saxoniam ipsam fer-
ro flammisq̄, vastabat. Hundingus Saxonum princeps,
inopinato hostis aduentu turbatus, tumultuarias vires
contraxit, quas Danis opponeret. Apud Stadium exerci-
tus conuenere: stabant parati in armis, & copiã pugnan-
di fecerant virique. Tum rex Dania ferocior animo:
Quãdò, inquit, in magnis exercitibus præclara virtus sæ-
pè non eminet, tecum ego Hundinge manus confero: spe-
ctent vtrinq̄e exercitus pugnantes duces suos, & illo-
rum se fortuna metiantur, vt victum se sciat exercitus,
cuius dux superatur. Nõ erat decorum detrectare: nam
ignominia tum suprema habebatur, si euocatus recusa-
ret. Conuenere paribus armis in circum medio campo de-
signatum, acribus odijs incurrunt, sed tum cecit Saxo-
num ductor: victoria Danorum erat. Vndè factum est,
vt Iutia decedere Saxones cogerentur. Reuersa est igitur
hoc tempore Chersonesus Cimbrica in Dania ditio-
nem: nec post eum diem Saxonibus legitur paruisse. Ar-
ma quidem Saxonum sæpè illata sunt in prouinciam, sæ-
pè vastata Iutia: Aliquandò prima pars eius, qui ducatus
est Slesuicensis, Saxonibus suberat, sed nõquã ex il-
lo die Saxonicum iugum Iutia tota recepit. Rex Dania
victor, receptæ prouincie gubernatores præfecit, qui ab
incurfionibus Saxonum illam terra mariq̄, tutarentur.
Magnum ea res Stadio vetustatis perhibet testimonium,
quandò nullius reliquæ vrbis memoria celebratur ex illo
tempo-

tempore. Ptolemæus quidem multarum de suo tempore per Germaniam urbium nomina commemorat, quarum hodiè vel nulla extant vestigia, vel nomina sunt immutata. Stadio tum fuisse nomen quod nunc est, cum duorum regum insigni pugna locus illustraretur, hic locus testatur: Dorstadium tamen vocant oppidum priscum, vnde Stadio testantur esse originem. Huius autem Cimbrica Chersonesi iustior posthac mentio erit, cum ad ea tempora ventum fuerit, quibus Cimbri patria egressi, per Gallias se in Italiam contulerunt: inuestigandumque nobis erit, quæ tum fuerit gens Cimbrorum, quando constat hac tempestate victos Saxones prouincia discessisse.

CAPVT V.

Gelderus Saxonum princeps erat eo tempore, cum inter Hotherum Suediæ regem, & Balderum inter eius regni proceres nobilissimum (cui admiratione virtutis, aut prestigij magicarum rerum delusa vetustas, opinionem iniecerat diuinitatis, quod dijs genitus, propicios haberet sui generis authores) bellum esset ob nuptias puellæ, quam vterque coniugem deposcebat: alium regia dignitas in spem adduxit, vt indignum duceret, si imparis fortunæ qualiscunque illi præponeretur. Alium opinata diuinitas animo extulit: sed exitus docuit ementitam famam, fuisseq; mortalem quem diuum ferebant. Res in apertum bellum processit: congerunt arma magnis conatibus. Balderus, qui suis viribus par esse regi non poterat, ad externa respexit auxilia: Gelderum Saxonie principem in societatem belli etsi longinqui deuocabat: nam Saxones nauigationibus assueti, etsi Iutiã modò non tenerent, naualẽ tamen operã non intermisere. Conuenere nauales exercitus, & pugnã atrocem

diu paribus sustinere viribus: sed Balderus falsa à popularibus diuinitate donatus, tum sibi fuga consulere coactus est: non enim valuit opinata diu diuinitas aduersus arma mortalium: Testis Belliportus, Balderi fugam vocabulo refert: Sed non idem fugiendi animus Saxonibus, perseuerare in pugna pertinaciter, donec ad unum cæsi sunt omnes. Generosi animi viuax virtus vinci potest, fugari non potest. Gelderum Saxonie principem proelio consumptum, remigum suorum cadaveribus superiectum, ac rogo nauigijs extracto impositum, pulcherrimo funeris obsequio hostes extulerunt: Est enim virtus ipsa venerabilis, etiam apud hostes. Cineres eius perinde à regis corporis reliquias, non solum insigni tumulo rex hostis tradidit, verum etiam plenius veneratione obsequijs in funere decorabat: nihil inferior Pæno Hannibale, qui casum Marcellum venerabiliter remisit ad Romanos.

CAPVT VI.

Intercesere ex hinc anni non pauci, donec ad Ævermundum regem Danie sceptrum perueniret. Is cum florens auum sterilis sine prole peregisset, in senecta filium sustulit Vssonem, ingenio tamen, ut videbatur, crasso, ut non homo, sed statua putaretur: pater aliquanto se feliciorem ratus est, si filium non haberet, quam ea stoliditate belluam humana forma nutriret. Accessit senectæ incommodis oculorum defectio: cuius rei fama peruenit ad Saxones, assiduos Danorum hostes, quos deturbatio antiquæ possessionis in Iutia continuò perurebat. Qui genti tum præerat, nomen in annalibus non habet, sed tamen quoddam sublimi fuerit vir animo, legatio quam misit ad regem Danorum, ostendit: cuius hæc summa fuit, Vir grandæuus, & qui senio deficit, etiam tacitate percussus, spontè regno cederet Saxonibus, nec

in discrimen mitteret exercitum suum: regē Saxonum, ubi sceptrā Dania, illo tradente, acciperet, facturum ut non illum pœniteret adoptionis, meliorem se illi futurum filium, quàm illam belluam, quam sub imagine oris humani nutrirēt in aula. Superba legatio regem senio fractum vehementer commouit: atq; ducens suspiria, contemptum suū non leuiter ferebat: respondit tamen, modestiùs facturum Saxonum regem, si paucos, qui seni superessent, dies præstolatus, tum sceptrā inuaderet Dania, cum ille in fata concessisset: non esse satis modestum, senectutem probris exaggerare: leuius se arma, quàm ignominiam, ferre: si tamen ille arma inferat, inuenturum in Dania miluiam, qua occurrat venienti. Ad hac legati: Nihil opus esse totis rem exercitibus peragere, ad compendia transeundum: Filium suum Saxonum rex, regis filio opponet in duello. Tum senior: Quid opus est cumulare probra probris? fathiscentem irrisistis ætatem, nunc exprobratis etiam ignauia filij, quasi mea ex me culpa talis sit editus. Adstabat legationi Vffo filius, & inexpectata omnibus voce confidentissimè à patre veniam loquendi poposcit. Senior, quis eam à se loquendi licentiam deposceret, rogat. Proceres, esse Vffonem filium, responderunt. Tum ille: Non satis visum est vobis ad calamitatem meam, ab exteris mihi insultari, quando etiam à domesticis probrū irrisionis cumulatur. Illi quàm sanctè iurant, esse, qui loqueretur, Vffonem filiū. Quisquis est, inquit, liberè quod sentit proloquatur. Tum Vffo: Quando, inquit, tam superba legatione & patriam maiestatem, & regiam dignitatem Saxones contaminastis, agnoscite regi Danorum superesse filium, qui geminos ex vobis prouocet in certamen: regis vestri prodeat filius, armigero quem velit comitatus: ego duos

vnus excipiam. Accepere conditionem legati, abeuntes.
 ðermundus propius iubet adesse filium, vt manuum mi-
 nisterio discat, si ille sit quem esse testentur. Grandia fi-
 lij membra complexus pater, credidit esse quem volebat.
 Tum ad filium: Cur, inquit, fili tam diu latuisti, taci-
 turnitate & ignauia simulatione absconditus? Ad quod
 ille: Quandiũ tu pater integris viribus regnum admini-
 strasti, nihil opus fuit aut vocis meæ ministerio, aut vlla
 forti in rebus gerendis opera: Nunc quoniam te virium
 tenet defectio vsque ad contemptum exterorum, credidi
 esse vicis meæ, & superbiam verbo retundere, & forti
 opera te patre dignum filium ostendere. Cur ergo, refert
 ille, vnus duos prouocasti? Vt abolerem, inquit, gentis
 Danicæ nuper obiectam ignominiam, quod duo vnum A-
 tium Suediæ regem deiecerunt. Exultans pater, arma
 filio iubet expediri: nulla enim aut patris, aut ceterorum
 procerum grandibus eius artibus poterant coaptari: di-
 scissa tamen ad locum tegentis clypei, vtcunquẽ illi pa-
 terna sunt arma coaptata: Gladium vnũ ceteris incom-
 parabilem pater in delicijs habebat, hunc solum filio pa-
 rem sperabat, quãdõ ceteri ad primam vibrationem dis-
 filierunt. Eidora fluuius limes antiquus Danicæ atque
 Saxonica ditionis, locus pugna deputatur. Prodiere hinc
 Dani, indẽ Saxones: medius in flumine locus qui exta-
 bat, deligitur. Pater ðermundus etsi cæcus, pugna deesse
 se non patitur: certus de ponte in fluuium se mergere, si
 filius vinceretur. Proceßere pugnaturi Saxo cum armi-
 gero, quibus vnus Vffo opponitur: Prouocat ille vtrunq;:
 Nec minores animis Saxones, diuisis operis, non vnã,
 concurrebãt. Primus armiger ictum ferens incurrit, sed
 frustratus est: nam hostis declinabat: sublatãque dex-
 tera caput Saxonis Vffo diffidit. Cæcus pater ictum
 gladij

gladij ipso sono dijudicans, qua parte hostem, rogat, ceciderit. Illi respondent, vno ictu totum peremisse. Redibat seni spiritus, & æquatis iam viribus, quod vnus vni confligeret, certior illum victoria spes comprehendit. Succedit in pugnam Saxonum regis filius, & elusis aliquandiu altrinsecus ictibus, idem fuit regio iuueni exitus, qui armigero. iam & pater victoris sonitum vibrati gladij cautiùs agnouit, & plenam iam filio constare victoriam latus accepit. Hic tum erat exitus superbæ Saxonum legationis. Nam iugum quod tum Danis imponere satagebant, ipsi accepere.

CAPVT VII.

SVb hoc rerum statu non diu Saxonia permanebat: Sexcusso enim tributariæ subiectionis iugo, populus ad libertatem natus, se in illam protinus vendicauit: & aliquot Danorum regibus in medio detritis, cum idem regnum ad regem Dan, eius nominis III. peruenisset, continuatis bellis Saxones cum gente Danorum decertantes, statuerunt aliquandò totis viribus de summa rerum decernere: Vrebat Saxones erepta dudum Iutiæ memoria, siquandò virium intenta conflictatione ad eam redire possent. Rex Daniæ Dan puer, duodecimum ætatis agebat annum, cum legationem mitteret Saxonum princeps in Daniam: aut tributa Saxonibus Dani pensitarent, aut bellū de rerū summa expectarent. Bellum maluerunt proceres: quod tanto apparatus est omnium regnicolarum studio, vt ante expectatum hostibus in Albi occurrerent, tanta nauium multitudine, vt amnem nauigabilem diu ita implerent ratibus, quod velut ponte facto nauibus, de ripa transirēt in ripam. Nec Saxones segniores, & ipsi vndecunq; contractis viribus, obuiam hosti proficiscuntur, & collatis armis is fuit exitus

tus qui esse plerunquè solet: nam qui ad praelia alacriores hostibus in sua occurrunt, felicius comperti sunt dimicare, quod melius res in hostico, quàm in suo solo, vsu compertum est procedere. Vincuntur Saxones, & tributa quæ Danis intentauerāt, ipsi coguntur suscipere. Hoc mihi loco interfandum putavi, nè quis miretur solas eas Saxonū res sermone perstringi, quæ illis fuere cum Danis, nihil verò ex mediterraneis attingere. Sed & illud mouebit fortè lectorē, in cunctis quas memorauimus controuersijs, Danos semper Saxonū victores ostendi: quod contrà posterioribus seculis vsu compertum est: Vtriusq; autem rei vna causa est, quod ex antiquitatibus tante vetustatis nullus nobis præter vnum Saxonem Sialandicum Danie illustratorem, author est: & idè rerum mediterranearum, quas ille non attigit, quæ tamen non minores, etiam illustriores putari possint, nulla nobis memoria est: nec in ea parte habent cæteræ nationes quod illis inuideamus, aut quod nostræ antiquitatis obliuione possunt obtendere: nam pauci, mille annorum memoriam vix explicant: ineptias enim plures præferunt, quæ somnijs similimæ sunt: quod nos de Francis congenilibus nostris, ab olim Germanis, suo loco ostēdemus. Iam verò quis mirabitur Danicum scriptorem, Danicis rebus multum tribuere, quod & Romani suis, & Græcis Graculi fecerūt? Quod si eadē praditus dicēdi facultate Saxonicas res vir genere Saxo commemorasset, aliam rerum formam narrando prætenderet. Studet enim quisq; sua nationi illustrandæ.

CAPVT VIII.

Ipsè temporum, quæ attigimus, ordo nos commonet, vt Cimbrorum mentionem hoc loco introducamus: Iam enim peruenimus ad vicina eius seculi, quo veritas de ter-

ra orta est, & iustitia de calo respiciens, obuiauerunt si-
 bi in osculo pacis, in mediatore Dei & hominum Christo
 Domino omnium seculorum Salvatore: Ante cuius or-
 tum annis plus quinquaginta, Cimbri cum Teutonibus,
 Amburones cum Tigurinis, magnis exercitibus per Gal-
 lias mouentes, in Italiam contenderunt: & occurrentes
 sibi, Romanorum varijs in locis consulares exercitus,
 cum ducibus suis obtriuuerunt: Nouissimè & ipsi à Q.
 Catulo, & C. Mario Romanis consulibus, ad internecio-
 nem, vt ferunt Romani, deleti. Hac de Romanis historijs
 nobis testatissima sunt. Sed non ità compertum nobis est,
 quæ gens fuerint Cimbri: Dani, Saxones, an & wandali?
 aut promiscuæ omnes, aut ex his quedam: quod præsen-
 ti loco nobis pro viribus explanandum. Nam Romani
 scriptores sola Cimbrorum commemoratione contenti,
 nihil super eius gentis sedibus & origine attigerunt.
 Cimbrōs autem habitare in Chersoneso, quæ à Saxoni-
 bus procurrit in boream, inter duo maria, Britanicu m,
 & Germanicum, (Nostri vocant Orientale & Occiden-
 tale) ipsius Ptolemæi descriptione certū habemus. Idem
 Strabo & Tacitus asseuerant. Nam Tacitus atate sua,
 ad vtranque ripam castrorum vestigia cerni comme-
 morat, ad magnæ rei fidem, & molem gentis metien-
 dam. Hac est prouincia, quam nunc Iutiam vocamus: in
 qua præter ducatum Slesuicensem quatuor sunt Epi-
 scopatus, non Italicis angustijs dimensi: & magna eius
 portio regi Daniæ censualis paret. In hac habitasse Cim-
 bros, trium, quos diximus, testimonio est certissimum:
 Sed quæ gens fuerit, Dani, Saxones, aut & wandali, (oēs
 illi per vices eam tenuere prouinciam) hoc quærimus.
 De Cimbris quidem testatur Strabo his verbis: Penin-
 sulam habitantes, ingenti quadam inundatione compul-

si, natalia loca deseruerunt: nunc vero consuetam prioribus annis regionem inhabitant: Augusto quoque Caesari lebetem, plurima sibi sanctitate consecratum, dono miserunt, eius amicitiam postulantes, ut iniurias quae prius subierant, obliuione delerent, compotesque votorum facti, remeauerunt. Dictu profecto ridiculum, ut homines ad maris aestus, quos perpetua natura efficit, per dies singulos bis accedentes, indignati, a patrio solo digrederentur. Tacitus quoque in descriptione Germaniae: Eundem, inquit, Germaniae sinum haud dubie ad mare Balticum, proximi Oceano Cimbri tenent, parua nunc ciuitates, sed gloria ingens, veterisque famelate vestigia manent: utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem, manusque gentis, et tam magni exitus fidem. Ptolemaeus, ut diximus, qui sub Hadriano scripsit Imperatore, testatur Chersoneso, quae in mare Germanicum excurrit, habitasse Cimbros. Sed quod genus hominum fuerit, cui ea sit appellatio, hoc requirimus. Strabo Posidonium facit testem, Cimbros latrocinando incertis errabundos sedibus, ad paludem usque Maotim militiam agitare. Inde contracto vocabulo, quod Cimbri, veteri Gallorum lingua, latrones vocitentur: ab eis vocitari Cimmericum Bosphorum quasi Cimbrum: cum Graecorum lingua Cimmericos, Cimbros vocitet. Plutarchus autem in Mario de Cimbris testatur in hunc modum: Populos esse Germanicos, ex his qui ad boreum Oceanum sedem haberent, quod homines magno corpore, horrendisque oculis essent. Nam apud Germanos, ait ille, Cimbri pradoes appellantur: quod Strabo de Gallica, Plutarchus de Germanica interpretatur lingua: In hoc tamen consentiunt, quod uterque latrones eo vocabulo adstruit significari.

ficari. Quidam ferunt Celticam terram propter magnitudinem regionis, ab extremo mari, à septentrionalibus climatibus ad Orientem versùs Maotim fluiuium conuersam, Ponticam Scythiam attingere, & hinc factam gentium commixtionem. Homerus quoque gentem Cimmericam ab extremis occidui mundi aduenisse, Bosphorumq; Cimmericum de suo nomine fecisse, testatur. Consona triù testimonia illuc vergunt, vt suspicemur & andalorum gentem olim Cimbricam à rapinis appellatam, eam esse quæ à vetustissima memoria, ab occidua mundi regione, quam diximus, habitasse Cimbros, per maritima Germanici Oceani versùs Orientem, per Prusiam atq; Poloniam, per Sarmatiam, nunc Tartariam, vsque ad paludes Maotidas tenuisse medias prouincias: Testis est lingua, quæ etiam nunc veteribus & andalis, quorum apud nos sunt reliquie, Bohemis, Polonis, Russis, latissima genti vna est.

CAPVT IX.

NAm & pro alijs faciunt cõiectura, quòd aut Saxones fuerint, aut Dani, q; sunt dicti Cimbri. Quòd enim Dani fuerint, qui sub Cimbrorù nomine pfecti sunt cum Teutonibus, & alijs Tigurinis, & Amburonibus, inde apparet, quòd per atatem illam, Dani eam prouinciam tenuerunt: Dudum enim Saxones eiectione fuere, & iã sub potētissimo rege Frotone Iutia quieuit circa natū Christum. Strabo, vt diximus, suspicionem induxit cum contestibus suis, quòd fuerint & andali, qui Cimbri sunt appellati: Nam latrocinando incertis errabundi sedibus, Cimbri ad paludē vsq; Maotim militiam agitarunt. Sed qui poterant agitare militiam tam longinquā, nisi & andali extitissent, qui per gentiles suos & andalos, omnia media tenentes, facile ad Maotim attingerent: Nam
alienam

alienam nationem ita vagari intra sua provincia limites, & vandali non tulissent. Ptolemæus autem cogitationem iniicit, Saxones ea appellatione censerî : est enim non gentis, vt diximus, proprium, sed à mala iniecta qualitate appellatiuum, quod Cimber latronem sonat. Saxones autem sic tum à vicinis appellatos credi potest, quod ferocia genti sit cognata. Sed auget suspicionem, quod Ptolemæus nominat Cimbro mediterraneos, qui à mari recedant in Austrum : hi autem fuere Saxones : qui cum diu Iutiam tenuerint, ibi à Ptolemæo credi poterant etate sua habitare : Nam quod in mediterranea recedant, compertissimum est. Quid igitur in hac varietate censemus ? Ego sine controuersia Danos Iutas fuisse existimo : qui tum appellatione Cimbrorum, cum Teutonibus, hoc est, Saxonibus, & ceteris nationibus Italiampetiêre : Nam Dani, vt diximus, ea tempestate tenuere Iutiam provinciam, & poterant hi militiam agere vsque ad Cimmericum : cum Gothis enim dudum exibat ea gens, & habitabat ad Cimmericum, deinde ad Danubium : vbi de suo nomine Daciam fecit vocari provinciam : quod in Suedia nostra ostendimus : & in mediterranea processit, ea potissimum etate, qua Danorum proceres Saxoniam sua fecere ditiosis. Nec iniurium est, Iutas Danos, appellari Cimbro, id est, latrones, quod militiam late agitauerint, per maria, per littora, per terras, vsque adeo, vt nauigantes, aliquando Constantinopolim pulsauerint : longissima circuitione vsi : quod in Norwagia ostendimus. Nec iniuriam quis putare debet, si aut Dani, aut Saxones, aut vandali, Cimbrî (hoc est, latrones) appellentur, cui in mentem venerit, quid Alexandro responderit princeps piratarum : cum ille rogaret, quidnam illi esset quod mare teneret

infectum? Hoc ipsum, inquit, rex, quod tibi, qui terrarum orbem fatigas: Sed quia ego pauculis nauibus rem perago, pirata dicor: Tu quia magnis exercitibus vim facis, Imperator diceris. Ità prorsus se res habet: Verum dixisse libera voce rex comprobabat, impunè dimittens. Quid, oro te, Romanos adegit, infectum sibi facere mundum, nisi libido dominandi, & amor habendi? Ea fuit causa Danorum, quæ illis inscriptionè faciebat, vt Cimbri, hoc est, latrones dicerentur.

CAPVT X.

EA Cimbrorum gens annis ante virgineum partum supra quinquaginta, sedibus suis egressa cum vxoribus & paruulis, nouas petere sedes annixa, per Gallias, teste in commentarijs Cesare, iter tenuit in Italiam. Profectos autem patria, duxisse per Saxoniam, quæ nunc Westphalia est, & indè transmissa Rheno, in societatem belli, ex Gallijs accepisse Amburones & Tigurinos. Gallici autem scriptores, solita leuitate, Cimbro vocant Brabantinos, aut Flandrenses: & alios alijs, pro suo arbitrio deputant populis. Sed Ptolemæus, Strabo, Tacitus, Plinius, grauissimi testes, submouent Gallorum leuitatem, ostendètes qui fuerint Cimbri, habitantes in Chersoneso duorum marium. Accedit testis alius, omnibus auctoritate incomparabilis C. Cesar, qui in commentarijs testatur de Cimbris: Cum enim de Aduaticis Gallorum ciuitate loqueretur, inter alia dicit: Ipsi erant ex Cimbris Teutonisque prognati, qui pertranseuntes Gallias, impedimenta cum inualidis ad arma sub præsidio reliquerunt: Qui, inquit, cum iter in Italiam & prouinciã nostram facerent, his impedimentis, quæ secum agere & portare non poterant, citra Rhenum flumen depositis, custodiam ex suis ac præsidia, sex hominum millia,

vnà

vna reliquerant : priusquam tamen Italiam per alpes
 attingerent, longo circuitu sub ipsis alpibus transeuntes,
 Macedoniam vastauerunt : Ibi Papyrius Romanus con-
 sul cum exercitu fusus : Inde vero Aurelius Scaurus con-
 sulis alterius legatus, cum exercitus eius deleteretur, ipse
 viuus in manus Cimbrorum peruenit : & cum in conci-
 lium ab his euocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent,
 Italiam petaturi, quod diceret Romanos vinci non posse,
 a Bolo rege feroci iuvene occisus est. Ab eisdem Cimbris,
 C. Manlius & Q. Seruilius proconsules, victi praelio, ca-
 strisque binis exuti sunt, octoginta millia militum ceci-
 derunt, calorum atque lixarum quadraginta millia :
 Secundum populi Romani iusionem, Cepionis (cuius teme-
 ritate clades accepta erat) damnati bona publicata
 sunt, primoque post regem Tarquinium, ei Imperium
 abrogatum est : Caio Mario (qui nisi illi seculo conti-
 gisset, actum fuisset de nomine Romano) propter Cim-
 bricum bellum, consulatus per plures annos prorogatus
 est : Secundo & tertio consulatu absens creatus est :
 Quartum consulatum dissimulanter captans, conse-
 quutus est. Cimbris vastatis omnibus circa Rhodanum,
 per Pyreneum sunt saltum in Hispaniam transgressi :
 ibique multa populati, a Celtiberis retroacti sunt :
 reuersique in Galliam, bellicosos se Teutonis con-
 iunxerunt, prius tamen vastata Hetruria, cum Ro-
 mani interim transmarinis impliciti bellis, matrem Ita-
 liam defendere ab Cimbris nequiverunt. Hanc autem
 Cimbrorum expeditionem, nec Cimber quidem glorio-
 sius efferet, quam est a Cor. Tacito commemorata : Sex-
 centesimum, inquit, & quadragesimum annum vrbs
 nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt ar-
 ma, C. C. Metello ac Papyrio Carbone consulibus. Ex
 quo,

quo, si ad alterum Imperatoris Traiani consulatum com-
 putemus, ducenti fermè & decem anni colliguntur :
 Tandiu Germania vincitur : medio tam longi æni spatio
 multa inuicem damna : non Samnis, non Pœni, non Hi-
 spania, Gallie, ne Parthi quidem sæpius admonere :
 quippe regno Arsacis acrior est Germania libertas. Quid
 enim aliud nobis, quàm eadem Craſi, & ipse Ventidio vi-
 ctus Pacorus, nobis Oriens obiectarit ? At Germani, Car-
 bone & Casſio, & Scauro Aurelio, & Seruilio Scipione,
 M. quoquè Manlio fufis, vel captis, quinq; simul consu-
 lares exercitus populi Romani abstulerunt. Sed huius
 tam indomita virtutis hic tum erat exitus, vt cum diui-
 sis copijs Teutones cum Amburonibus ex Gallijs, Cimbri
 verò seorsum per Vindelicos, alpes penetrarint in Ita-
 liam, Teutones victi sub alpibus ad aquas Sestias à Ma-
 rio, Cimbri verò, cum postulas à Romanis sedes non
 acciperent, apud Athesim pugnantes, duorum consulum
 iunctis copijs, Romanæ virtuti concesserunt : quam vi-
 ctoriam, etsi Mario magis inscribendam Romani puta-
 uerunt, virtute tamen militum Catuli consulis rem-
 actam, alij scriptores non silent. Non tamen ad interne-
 cionem tum casam gentem crediderim, etsi multa sint
 millia interempta. Strabo quoquè testis accedit, qui, vt
 suprâ meminimus, sub Augusto pacem petentes testatur
 impetrâsse. Postea verò, quia Romanis ab ea gente pax
 fuit, nemo gentis facit vllam mentionem : nec inter no-
 stros Cimbros inuentus est, qui literis mandaret rerum
 successiones, in magna veterum, quòd ad literas per-
 tinet, inopia : malebant enim fortiter facere, quàm
 aut doctè loqui, aut eruditè scribere ad memoriam po-
 sterorum.

HAC de Cimbris non iniucunda interposita commemoratione, ad Saxones nostros reuertamur: qui crebris colluctationibus congressi Danis, varia fortuna vsi fuere: nunc superiores, nunc deiecti. Nam Frothoni Magno, cuius tempora ad natum Saluatorem pertigerat, & filio eius Fridleuo, aequè ad arma victorioso, regibus tributa pependerunt. Sed iam regno deuoluto ad Fridleui filium Frothonem puerum duodennem, Saxones iugum excutere maxima vi armorum contenderunt. Principes tunc Saxonie fuerunt, Swertingus & Hanefus: qui contractis vndecunq; auxilijs, magno praelio hostibus non imparatis concurrerunt. Tam difficili labore diu sudatum est in acie, vt magnitudine stragis vtrinq; facta, vtraq; sibi pars victoriam reputaret. Dani Saxones, & illi Danos profligasse sunt arbitrati: Contentio ad duellum peruenit: Fidebant Dani Starcatero, monstrose magnitudinis & roboris homini: cuius proceritati virium acrimonia responderet, cuiusq; de fortitudine plura in Suedia scripsimus. Saxones pugilem praeserebant Hamam, aequè inter suos fama illustrem: cui, vt discrimen non recusaret, tantum se auri congesturos pollicentur, vt molem corporis eius superaret. Virum fortem virtutis & gloriae maior, quam auri, cupido tenet. Operas pollicetur: nec terretur gigantea mole pugilis cum eo congressuri: poterat enim maior in exiguo regnare corpore virtus. Ab initio quidem Saxones regem iam aetate adultum, iam rebus fortibus proinuito habitum, ad monomachiam deposcebant: Sed Dani indignum rati, regem impari fortuna obiectare homini, Starcaterum illi fecere vicarium. Venitur in capum qui pugna metatus est: Hama fidutia virium, quod inueni

uenili floreret robore, virum atate iam fractum, ad luctamen deposcebat: aggressusque prior hostem, pugno petitum ita impulit, vt terra adegerit nutabundum. Palluerunt Dani: ita enim impellentis Hamæ pugno deiectus est Starcaterus, vt genibus nixus, humum mento contingeret. Sed vbi senior collegit vires, sese erigens, ad gladium decurrit: non iam luctamine, sed ferro remperacturus: nam toto annisus corpore, gladium distrinxit in aduersum: nec illum sefellit impetus: nam medium Hamæ caput ictum diffidit. Ità peracta victoria Dani tripudiauerunt. Hunc ego insignem exitum tribuisse loco nomen soleo suspicari, in quo peracta sit pugna: vt ab eo victo Hama diceretur: vnde postea de propinquo erecta vrbs, Hamburgum nuncuparetur: non ab Hammonne Libyco: nam eius memoria quomodo potuit ad nostros permanere? Hac elati victoria Dani, iugum aggrauabant in capita Saxonum: Sed non deerat Saxonibus animus, pro libertate, quæ fortibus viris vita charior est, vitæ pacisci. Itaq; Hanefus alter ex principibus, non desistit liberandæ patriæ per dies & noctes operam impendere: auxilia vndecunque contrahit: auctisq; in bonum modum copijs, bellum Danorum regi denunciatur. Ille verò paratum deduxit exercitum: quem idem Danie rex semper expeditum habebat: Nam nauibus traiecit Albim: quæ enim vltra fluuium fuere, priori victoria Danis cesserunt. Congressi, conseruere manus: Ibi dux Saxonum cadens, victoriam hosti reliquit: & loco pugna nomen suum indidit: Hanefro iussit appellari, quod Hanefi semen ibi moraretur: Nam fro Dani semen vocant. Eum autumo locum, qui nunc Hanofer, detorto parum, vt fit, nomine, vocitatur. Quæ res ad coniecturam accedit, Hamam quoque, quod diximus,

mus, suo loco nomen indidisse. Sed in rebus obscuris sit locus coniectura.

CAPVT XII.

Swertingus alter ex Saxonum principibus, cum ad liberandam probro patriam omnibus rebus contenderet, nec armis hosti par esset, nec fortuna, non quieuit tamen omnes intentare vias recuperanda libertati: dolum parabat, quando dolus, an virtus, quis in hoste requireret? Dania regem simulata fiducia accepit in sua: nil dubitantem quod armis suorum praemunitus, nihil hostile formidaret: Medio in conuiuio ignem iussit triclinio admoueri: paratis omnibus ex composito, qua confla- granda domui inseruirent.

--- Vt cunque ferent ea fata minores,
Vincet amor patriae.

Non dubitauit ipse cladi accedere, dummodo secum hostem opprimeret. Ea est Deciorum apud Romanos insignis gloria, caput suum pro suorum incolunitate deuouere. Nam & in sacris literis ea res laudis sua habet exemplum. Samson ille gentis Hebraeae propugnator, cum genti suae non alio se vidit futurum vsui, concutiens, cui omnis imminabat regia, columnam, hostes oppressit, ipse commoriens. Filij autem Swertingi, ut vltionem paternae necis in filio, regni Danici successore, praeuenerent, adolescentem nuptijs germanae sororis conciliarunt: ex qua ille filios suscepit patrij regni successores. Stetit hoc in rerum statu diu quieta Saxonia. Versati sunt fratres reginae Danorum in regia Dania: & tranquillitati rerum suarum sic consulebant: Regem conuiujs, & ceteris illecebris deuinctum habentes, donec Starcaterus vir fortissimus aduentaret: qui, ut in Dania scripsimus, ita Dania regem sermone velut igne inflammauit, ut sacra ho-
spitij

spiritu ac mensa sua temeraret: occisis in conuiuio leuiris, hoc est, vxoris germanis fratribus. Sed tamen tributa in Saxoniam cessauere: iam Saxonibus libertatem suam pulchrè per arma tuentibus.

CAPVT XIII.

Qua interim in mediterraneis Saxoniam gesta sunt, silentio teguntur: ipse Tacitus Augusta scriptor historia, nimium super his rebus tacitus est. Plinius autem in viginti rerum Germanicarum libris totus nobis obmutuit: Nã quæ per hæc tempora à Druso Nerone Augusti priuigno gesta sunt in Germania, in qua ille diu feliciter rem gessit, penitus nõ tenemus: nisi quod Strabo narrat, eundẽ ducem in Amasi rem nauali pralio gessisse aduersus Bructeros. (pars fuit illa Saxonũ) Nã Amasis Saxoniam perlabitur, in Chaucis, hoc est Phrisijs, mari mixtus. Quis igitur neget mediterraneis Saxonibus ducem Romanũ cõseruisse manus: quandò etiã à mari tonans, in Amasi Bructeros, hoc est, fluminis accolas, nunc dictos Westphalos, olim Saxones, & antè Bructeros, prodomuit: Cuius per omnem Germaniam diu inter proceres tam celebre nomen fuit, vt cum ingenti desiderio memoriam illius repeterent. Testatur Petrarca extitisse sua etate Romæ triumphalem arcũ Drusi Neronis, cum inscriptione, cuius caput disiectum legi non poterat: sed tamen hos versiculos tum à se lectos in illo:

--- Ad diuortia Rheni

Peruasi, hostiles depopulatus agros,

Dum tibi Roma decus, eternaque sudo trophæa:

Hister pacatis lenior ibit aquis.

Tantique fecit res in Germania gestas, vt filium exinde Germanicũ iusserit appellari. Ad Salã vsq; fluuium, quod constat, peruenit: Albim an tetigerit, incomper-

tum est: Nam vltra Albim vetuit Augustus legiones suas transire: satis ducens, gentem intra eum limitem in fide continere: in quibus sine controuersia Saxones erant: siue tum Saxi, siue Catti dicerentur. Germanicus quoque Drusi filius, bono patri in Germania optimus natus filius, patriam ditionem cum summa laude regebat: exemplo patris in mansuetudine & lenitate plurimum in Germanis quam se uero imperio procurans. Meminerat periculum Quintilij Vari: qui sub eodem Augusto cum insolentijs libera genti imperare contenderet, cum tribus legionibus à Germanis est ad internecionem deletus. Quam rem fertur idem Augustus tam tulisse indignè, vt insanientis more caput illidens parieti, exclamaret: Redde Germaniam Quintili Vare, redde Germaniam. Reddidit Drusus Nero, priuignus eius, vt diximus, vir mansueti animi: quem Roma expectabat Augusti successorem, nisi illum mors ante Augustum abstulisset. Eadem fuit expectatio de filio Germanico, vt Tiberius succederet: sed illa quoque frustrata est. Ad Saxones redeamus.

CAPVT XIII.

Swarus per ea tempora quidam ex nobilitate Saxonum eò prouectus est, vt cum regia Danici generis stirps praelijs excisa, ad vnam Geritam puellam devenisset, iamque procerum voluntate, eum regem Danis sibi deposcerent, quem illa dignaretur maritum: hoc certè decernentes, suæ quisque spei seruiabant, existimantes vnum aliquem ex suo numero deligendum à puella maritum. Sed sordebant nobili puellæ natales omnium procerum suorum, quibus ipsa regina iusto eminere principatu. Swarus aut Saxo & ipse interpositis amicis rem statuit pertentare. Non recusauit puella, sed gra-

uem ac difficilem conditionem placito inuexit : obtendens, procanti, futurum spondens quod peteret, si ille regni Danici membra per proceres distracta, adunaret. Equidem rege deficiente, cum iustum vacaret imperium, quisque partem sibi desumpsit quam pro sua defenditaret. Egit tum Sicoarus cum regni primoribus : alijs cre nundinatis, alijs per arma deterritis, alijs etiam per promissa ad se inclinatis, vt vni sibi pars magna cederet regnatura. Parantur regio luxu regales nuptiæ : nec deerat aliquid spei præter expectatum nuptiarum diem. Erat quidam Noricæ stirpis regio de sanguine nobilis adolescens Haldanus, qui ad easdem nuptias adspiraret : Nam eadem illi puella non nihil spei fecerat : sed quoddam diuturnam & longinquam militiam ageret, iam dudum nihil ex eo certi compertum esset, fato functus credebatur : apud Russos enim militabat. Fama verò nuptiarum, quod Saxo virgine regia & regno donaretur, ad aures vsque perlabitur Haldani : Deseruit qua tractabat omnia : & raptim exercitu contracto, ipsis nuptijs interuenit : & dispositis per opportuna loca militum præsidijs, scuebat in conuiuantes. Primum verò sponsum ferro perculit : inde resistentes sine discrimine repulit. Habebat verò non paucos in regno & regia, vt fit, qui occultè illi fauerent : & vbi peruentum est ad rem, etiam partes eius adiuuarent. Ad extremum ergo omnes qui votis eius aduersarentur, perdidit : sponsam abduxit : qua ad legitimas nuptias cum regno est potitus. Hæc sunt, quæ de Saxonum antiquitate Danicus scriptor, solo nomine Saxo, (quod in ea gente nonnunquam vertunt in proprium) commemorat : cætera iacent sepulta.

PER tempora autem Vespasianorum principum, Bataui, Cattorum, qui & Saxonum, congentiles, grauisimum bellum in Romanos praesides gesserunt, tribus per ea tempora ducibus fisci. Nam Iulius Ciuilis rebellionis author, Clasicum & Tutorem, duos in vicina gente praestantissimos duces, in societatem belli acciuit: multa quoque gesserunt praeciosa facinora, quae facundissimus scriptor Cornelius prosequitur: sed minimè in fragmentibus, quae ex illo tenemus, exequitur: Exitum tamen illum aduertimus, ut post multa, quae varia inter partes fortuna gesta sunt praelia, reconciliatio interueniret: cum ostenderet Cerealis Dux Romanus Ciuili impunitatem, & populo factorum abolitionem. Sed neque Batauorum res exequi in professo nobis est, neque si velimus, bona nobis facultas suppetit, quod nulli rerum extant annales. Saxonum res suscipimus aliquantum è tenebris in lucem eruere: quorum si teneremus fideli testimonio res gestas, cerneremus primordia eius gentis esse digna clarissimis rebus, quas persequentia seculaperegerunt. Quis enim sperare debet quotidie ad mare luctantes Saxones, qui in Phinniam, Suediamque, arma protulerunt, domi fuisse quietos: & nihil cum Thuringis, nihil cum Goandalis vicinis rerum habuisse? Inuidit autem fortuna minoribus, quod Maiorum suorum praeciosa facinora nullis literis exceptit. Non defuisse Saxones crediderim maximo illo Romani Imperatoris Marci Antonini in gentem Marcomannorum bello: quod omnibus Romani Imperij viribus gestum, nihil terroris & laboris minus habebat Punicis illis bellis, quae inter maxima Romani populi solent numerari. Sed neque Marcomannorum, neque Saxo-

num aliquis rem in literas misit : hoc solum tenemus, quod Romani scriptores ad Imperij gloriam extulerunt : fortia hostium facta silentur. Hominem cernimus imminere leoni, qui apinxit homo : si nō sset pingere leo, aliā pictura formam cerneremus. Sed hac interim queri possumus, emendare non possumus.

CAPVT XVI.

VSque ad hac tempora, circiter annos post natum Christum trecentos, in Romana historia nullam comperio Saxonum mentionem sub eo vocabulo : sed quod sepē querimur, si Tacitus & Plinius loquerentur, qui aut laceri, aut nulli extant, ex montibus & fluminibus designatis facile intelligeremus gentem Saxonum, etiamsi alijs vocabulis inscriberetur. Sed vtamur concessis. Primus Eutropius, & eum sequutus Orosius, temporibus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, hanc gentem nominauit. Carausius, inquit Eutropius, cum apud Bononiam (illam dicit Gallicam in Picardia) per tractum Belgicæ & Armorici, pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant: multis barbaris sepē captis, nec præda integra, aut prouincialibus reddita, aut Imperatoribus missa, cum suspicio esse cepisset, consulto ab eo admitti barbaros, vt transeuntes cum præda exciperet, atque hac occasione se ditaret, à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit. Iisdem penè verbis id testatur Orosius, & in sua Britania commemorat Beda. Audiant Gallici scriptores, qui Fracos producunt à Meotidis paludibus sub Valentiniāno Imperatore, necdum hoc tempore nato. Audiant & Saxonum primordia à temporibus Theoderici regis Francorum repetentes, qui ex hoc tempore in ducentos annos necdum edebatur in lucem. Agnoscant Francos & Saxones

iam nunc sub Diocletiano littora Galliarum infesta habuisse. Quamquam de Francis maiores etiam ineptia memorantur, quod originem ducant à Troianis, & confederint ad paludes Meotidas in Sicambria. Quid autem per tot egerint secula, quos duces habuerint, ne somnari quidem possunt. Et quidem Sicambria non ad Meotidas paludes in Oriente, sed ad Rheni fluenta fuit in Occidente, teste Casare, Strabone, Ptolemaeo, & omnibus Cosmographis. Inepti homines eò confugiunt, ut dicant aliam Sicambriam fuisse hic & ibi: nec tamen vnum ex Geographis testem producant: & ut mille tergiuersationibus utantur, conuincit eos propria fabella de mendacio, quod aiunt sub Valentimiano Francos migrasse in Germaniam: Nam testes omni exceptione maiores quos nominauimus, conuincunt sub Diocletiano Francos habitasse in Germania, cum excurrerent ad praedam in mare Britannicum cum socijs Saxonibus. Accedit alius testis Diuus Hieronymus, qui in Hilarionis vita testatur sub Constantio Imperatore venisse nobilem iuuenem ex genere Francorum: Ea, inquit, gens media inter Sueuos atque Saxones habitat. Quid potest expressius dici? quid ad confutandam fabulam validius? Inuentus est ex Gallicis scriptoribus, homo qui configeret cornicum oculos, quique, vnde prodisset fabula, aperiret: cuius haec verba sunt: Valentimianus, inquit, Cibaliensis ex filia Genebaldi Sicambrorum regis, quem alio nomine dixere Priamum, natus, peruenit ad Imperium: Sicambriani, id est, Franci, ab eo inuitati sunt ad debellandos Saxones supra Lanum habitantes (à quo fluuio Alani dicti sunt) in Oceani littore residentes supra Rhenum: qui Romanum aliquando Imperium incursum bant:

bant: & quia debellari commodè non possent à Romanis, ad paludes intransibiles, quibus se tutabantur, promisit, figens Sicambriana dicta, Saxones debellaret, quodd tributò decennali laxarentur.

CAPVT XVII.

HAec sunt Gallici scriptoris verba: in quibus attende prudens lector: Alanos Asiaticos esse populos in vasta Scythia, quos in Romanis prouincijs aliquandò legimus diuersatos: sed quãdò transierint, incompertum habemus: nisi quia legimus eos cū dandalis venisse primò in Gallias & Hispanias, inde Gothis adhaesisse in Batia. Quem autem fluiuium dicit Lanum, non agnoscimus: nullus enim est in Saxonum regione hoc nomine riuus: Si tamen diceret Salanos, hoc est, habitantes ad Salam, possemus Saxones agnoscere: Sed tamen hoc compertum est, Saxones à Francis debellandos, iussu Valentiniani designari: Nam & Orosius expressè de eodem Imperatore ait: Valentinianus Saxonum gentem in Oceani littoribus & paludibus inuis sitam, virtute atque agibiltate terribilem, periculosam Romanis finibus, eruptionem magna mole meditãtem, in ipsis Francorum finibus oppressit. Hic videant fabulatores, vndè sit nata erroris occasio. Saxones erant, non Alani, nisi Salanos dixeris, in paludibus Oceani occidentalis, non Meotidis orientalibus. Annumerat autem Chaucorum, hoc est, Phrisonum, gentem Saxonibus, quodd multa illis bello societas esset: illi enim palustribus locis habitant: Nam Saxones campis habitãt apertis. Subnectit: Quos in Francorum finibus (quã nuuc Franconia dicitur, olim Sicambria) adiutus gentis illius armis, Imperator represit. Nã quodd decennalem fabula commemorat à tributis immunitatem, & exactò decennio rebellionem ad Imperium,

vanum arbitror: Nam Valentinianus solis annis vnde-
cim fuit in Imperio: nec Sicambris, hoc est, Francis suis,
vlla arma ostendit. Hæc quadam digressione de Francis
non inutili, sint satis: quando Saxonum Francorumq;
societas in maritimis spolijs nos euocauit: diutiùs tamen
quàm vellem, me fabella detinuit: mállem enim res ge-
stas tibi lector obtendere, quàm cum laruis pugnare. Sed
quid faciemus superbia Gallorum? qui fabellas tales ad-
orant in gremio: nec tamen infructuosum erit errores
dimouere, in quibus commemorãdis magno flatu se Gal-
lici scriptores sonoros & esse putant, & gloriantur. Sa-
xonum autem primordia scribentes, antea retudimus:
& iam se conuictos agnoscant: quando tot sunt testes
grauissimi, diu sedisse hanc gentem in sua prouincia, pri-
usquàm Theodericus Francorum rex, cuius temporibus
Saxones ferunt aduentasse, nasceretur. Fabulam autem
vnde cõpegere de mercata à Thuringis terra, & disse-
minato puluere, postea attingemus. Hoc autem nunc in-
telligant, longè vetustiore esse gentem, quàm sint illi
arbitrati: Credant Saxoni, Ptolemao, Eutropio, Hier-
onymo, Orosio, qui vna voce testantur, Saxones in sua
prouincia diu ante Theodericum consedisse.

CAPVT XVIII.

Quid domi potuerit ea tempestate gens Saxo-
num, ex his rebus conijciamus, quas foris gesse-
rit. Nam circa annum Christi quadringentesimum qua-
dragesimumnonum cum Britones, gens infulam Oceani
preclaram incolens, quæ nunc Anglia dicitur, à Pictis &
Scotis premerentur: nec à Romanis, iam magno bello im-
plicitis, vltra auxilium impetrarent, aliquandiu suis se
viribus sunt tutati: sed cū impares hostibus & videren-
tur & essent, ab proximis Germaniæ littoribus Saxones
ad

ad stipendia deuocabāt, vt propugnatores eorum fierent in hostes : quod quo ordine gestum sit, paulò altius repetemus, testem introducentes illius gentis domesticum, & apud omnes auctoritatis non vulgaris, venerabilem Bedam Anglicum, Anglicanas res perscribentem : Picti, inquit, gens, vt putatur, Scythica, longis nauibus aduehitur Hyberniā, sedes ibi petitura : eam tunc Scoti tenuēre : qui super hac re ab aduenis interpellati, respōderunt, locum aduenis in prouincia non esse, sed humanitatis se habere consilium, quod illis impertiantur : esse non longinquam insulam, quam ipsi sereno calo videre consueferent, habitatoribus non admodum plenam, agris suis longè feraciorem, calo mitiorem, quam comprehendere contendant : si armis suis indigeant, venturos auxilio. Hac respōsione placati Picti, abiēre : & aquilonares partes monstrata insula non magno negotio apprehēderunt, ibi sedentes. Scoti autē non longè post ea tempora & ipsi in Hybernia sibi non diutiùs manendum, ex quibuscunq; causis, putauerunt : vtentes consilio, quod antè Pictis ostenderant, nauigabant in eandem insulam : & Pictis aliquandiu resistētib; numero & armis prestantes, praeualuerūt : itā vtraq; gens eam infederat prouinciam, quae iā diu Scotia est appellata : quā à Britania increfces maris estus dirimit : ceterum obseruato tēpore maris refluētis, sicco vestigio peruenitur ab altera in alterā. Cū autē vtriq; genti angusta prouincia esset, ampliandas sedes cōmunibus viribus decreuerunt. Itaq; apparatis nauibus, & vada & portus Britaniae reliqua tentauerunt : & copijs militum suorum expositis, incolas in anteriora retrudere sunt conati.

CAPVT XIX.

Britones cū iādudū Romanis paruissent ab Iulij Caesaris tēporibus, qui primus classe ab Gallis insulā introi-

introi-

introiuit: deinde sub Claudio per ministerium Vespasiani tunc ducis, postea imperantis, eam deditam pro Imperio recipientis: quam rem tanti fecit Imperator, ut filium ex ea Britannicum iusserit appellari: Deinde sub Imperatore Seuero, qui grandi fossato prouinciam in ea Romanam diremit ab hostica terra: qui etiam in ea vitam finiuit: & continuato in ea Imperij iure, etiam Constantius Magni Constantini pater, iam Augustus, ibi clausit diem extremum: tumultus Eboraci. Cum ergo, ut dicere coepimus, ad haec usque tempora Romanis paruisset prouincia, iam Britones pressi a Pictis & Scotis, auxilium Romanorum implorauerunt: Praefuit Gallijs pro Romanis ea tempestate Aetius patritius sub Imperatore Valentiano eius nominis III. Is implorantibus socijs legionem militum ex Gallijs misit: cuius praesidio ab hostibus securi defensionem, Britones quaeuere. Sed cum grauioribus motibus Gallie quateretur, reuocabat eam Aetius legionem, ut Gallijs consuleret. Per quae tempora Picti & Scoti cernentes Romano praesidio nudatos Britones, grauius inuasere. Illi ad solita recurrentes consilia, miserabiliter ab Aetio postulauerunt legionem remitti: quod iam praeter libera corpora, quae ipsi Romanis deberent, nihil reliquum haberent: Si tueretur, esse spem recuperandorum omnium: si minus, iam praeter miseram animam, quam pro libertate ponerent, habere se nihil. Aetium etsi calamitas sociorum grauius permoueret, maior tamen cura animum perurebat, quod Huni, Gepidae, & Wandali, Sueti, Saxones, Alani, & multa praeterea barbarae nationes, Gallijs imminerent: ita ut omnium militum copia ad tutandam regionem opus videretur, auxilium implorantibus Britanis mittere non potuit: ineundum enim fuit grauisimum illud & omni seculo memorabile praedium in campis

pis Catalaunicis: iubebat bono esse animo socios, & suis se aliquandiu viribus sustinere: quam primum poterit, se presidia missurum. Operæ precium putavi verba Bedæ inserere: & ex epistola lachrymis plena partem ponere, quam Britones Aetio misere: Aetio ter consuli gemitus Britanorum: & prius interpositis quibusdam hæc inferunt: Repellunt barbari ad mare, repellit mare ad barbaros: inter hæc oriuntur duo genera funerum: aut iugulamur, aut mergimur. neque tamen per hoc quicquam auxiliij impetrarunt. Nam Aetium imprimis Gallicanæ expeditionis cura totum occupavit: & Hunorum apparatus, qui dietim nunciabatur, deterrebat, nè quas haberet copias, diminueret: qua ratione nequiuit Britanorum precibus satisfacere. Itaque Romani ciues qui Britanniam frequentes diuersis ex causis inhabitabant, & ipsi simul Britani cum se à Pictis & Scotis diutiùs tueri diffiderent, Anglos Saxones, datis in stipendium pecunijs, ex proximis Germania littoribus conduxerunt presidio affuturos: qui quidem Saxones cognomento Angli, duce eorum Vortegerio insulam ingressi, Scotos atque Pictos prælio represserunt superatos: Sed ipsi postea mercenarij Saxones ambitione ducti, magis Britonibus, quàm Picti aut Scoti hostes, nocuerunt: Romanos enim ciues, & Britanorum primores, maiori ex parte vario genere mortis interfecerunt: ex eoq; tempore cœperunt Saxones Angli Britannia dominari. Sic memorant Itali scriptores.

CAPVT XX.

Bedam indigenam, quem testem introduximus, his de rebus scribentem, quia multis incomperta res est, Saxones Britanniam de suo nomine, quod Angli dicerentur, dixisse Angliam, audiamus: vt erubescant inscitiam

scitiam suam, qui Saxones ex Britania ortos fabulantur, nescientes, Britones ex Anglis Saxonibus Anglorum nomen mutuâssel Verba eius ponenda sunt: Anno, inquit, ab incarnatione Domini CCCCX LIX, cum Orientis Imperium teneret Martianus, & Valentinianus Augustus Occidenti præisset, Anglorum siue Saxonum gens inuitata à rege Britonum Vitigerio, Britaniâ tribus longis nauibus aduehitur: & in Orientali parte insula, iubente eodem rege, locum accepit commanendi: quasi pro patria pugnatu: re autem vera hanc expugnatura suscepit. Inito ergò certamine cum hostibus, qui ab aquilone ad aciem venerât, victoriam sumpsere Saxones: quod ubi domi nunciatum est, simul & insula fertilitas, & segnities Britonum, mittitur confestim illo classis maior armorum, ferens manû fortiorum: quæ præmissæ adiuncta cohorti, insuperabilem fecit exercitum. Susceperunt ergò qui aduenerant, donantibus Britonibus, locum habitationis inter eos ea cõditione, vt pro patriæ pace & salute in hostes militarent: illis militantibus debita Britones stipendia ferrent. Aduenerant autem de tribus Germania titulis fortioribus, id est, de Saxonibus, Anglis, Iutis: De Iutarum origine sunt Cantuarij & Vectuarij, hoc est, ea gens quæ Vectam tenet insulam, & ea quæ vsq; hodiè occidentalium Saxonum Iutarum natio nominatur, posita contra insulam Vectam. De Saxonibus, hoc est, ea regione antiquorum Saxonum, venere orientales Saxones, meridiani, & occidui. Porro de Anglis, hoc est, de illa patria quæ Anglia dicitur, & ab eo tempore vsq; hodiè manere deserta inter prouincias Iutarum & Saxonum perhibetur, orientales & mediterranei Angli, pariterq; tota Nordhumbroorum progenies, id est, earum gentium quæ ad boream fluminis Humbri inhabitât, ceteriq; Anglorum

glorum populi sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum
primi, duo fratres Hingest & Horsa: e quibus Horsa post-
ea occisus in bello à Britonibus, hætenus in orientalibus
Cantie partibus monumentum habet suo nomine insigne.
Erant autem filij Dætgisi, cuius pater Vecti, cuius pater
Vecta, cuius pater Voden: de cuius stirpe permularum
provinciarum genus regium, originē duxit. Nō mora er-
gō cōfluentibus in insulā certatim gentiū memoratarum
ceteris, grādescere cœpit populus aduenarū, ita vt ipsis
quoq; qui aduocauerant, indigenis essent terrori: cum
subitō inito ad tempus fœdere cū Pictis, quos longius iam
bellando pepulerunt, in socios arma vertere incipiunt: &
quidē primū annonas sibi abundantius subministrare
cogunt: protestantes, nī facerēt, se rupto fœdere omnem
regionē vastaturos. Nec segnius exequuntur: Siquidem,
vt breuiter dicā, accensus manibus paganorū ignis, iustas
de sceleribus populi vltiones expetijt: non illius impar qui
quondam à Chaldeis Hierosolymarū mœnia, immō & æ-
dificia cuncta consumpsit. Sic enim & hic agente impio
victore, immō disponente iusto iudice, proximas quasq;
ciuitates agrosq; depopulans, ab orientali mari ad occi-
dentale, nullo prohibente, suū continuauit incendiū: to-
tamq; penē insulā pereuntis superficies obtexit. Ruebant
ædificia publica simul & priuata: passim sacerdotes inter
altaria trucidabantur: Præsules cum populis sine vllō re-
spectu honoris, ferro pariter & flāmis absumebantur: nec
erat qui crudeliter interēptos sepultura traderet. Igitur
nonnulli de miserandis reliquijs in montibus cōprehensi,
aceruatim iugulabantur: alij fame confecti, protendētes
manus hostibus dabant, pro accipiendis alimentorū subsi-
dijs, & eternū seruitiū subituri, si tamen nō continuū tru-
cidarētur: Alij trās marinas regiones dolētes petebāt: Alij
præ-

præ-

praestolantes pacem, in patria trepidi pauperem vitam in montibus & syluis & rupibus, moesta & afflicta mente semper agebant. At ubi hostis exterminatis dispersisq; insula indigenis, domum reuersus est, coeperunt & illi paulatim vires animosq; resumere, emergentes de latibulis quibus abditi fuerant: & vnanimi auxilium caeleste consilio petentes, ne ad interuencionem vsquequaquē deleterentur. Vtebantur eo tempore Ambrosio Aureliano duce, viro modesto: qui solus fortè Romanae gentis, tempore praefatae tempestatis superfuerat, occisis in eadem parentibus, regium nomen & insigne ferentibus. Hoc ergò duce pugnam capessunt Britones: & victores prouocantes ad praelium, victoriam Deo fauente suscipiunt: & ex eo tempore nunc hostes, nunc ciues vincebant, vsque ad annum obsessionis Badonicij montis: quandò non minima eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo circiter & quarto anno aduentus eorum in Britanniam. Haec verbis venerabilis Bedae repetere volui, quo maior esset fidei historia.

CAPVT XXI.

His testimonijs Bedae adiiciendum putavi: cum dicit ille, Anglorum in Saxonia patriam, ex illo eorum in Britanniam transitu vacuatam dici, non ita accipiendum, quasi ea regio habitatoribus indigeat, cum mittat quotidie qui per omnes se prouincias diffundant, sed quòd tum desiderare visa sit cultores, cum tam frequentes ad militiam commearent. Angli quidem, testatur etiam Ptolemaeo, vocati ab olim, sed atatis processu corrupto (vt fit) vocabulo, pro Anglis Angiri dici coeperunt, quorum princeps & edekindus posteris seculis toti prouinciae dominabatur illo tempore, quo Magnus Karolus prouinciam omnem Saxoniae ad sacra Christi cogeret: hoc

dieq; principes Saxonia se duces Angria & Westphalia
 præferunt in titulis. Colonienf. quoque Archiepiscopus ex
 die destituti Henrici Leonis, illum sibi assumpsit inscri-
 ptionis inter alios titulum. Hoc quoque non prætereun-
 dum, quod cum Beda genus regium commemorans, Vecti
 & Vectam nominet, hodiè extare oppidum cum arce, &
 fluuium eius nominis, in testimonium antiquitatis. Sed &
 illud adiiciendum, quod posteaquam Angli Saxones o-
 mnem insula principatum cum translato etiam nomine
 desumpsere, Britones præter eos qui bellorum tempore
 se tempestati subtraxere, populariter egressi, in conti-
 nentem Galliarum, ex aduerso Britania littore se collo-
 carunt: eamq; de suo nomine dixere Britanniam: quod
 etiam in hodiernum diem prouincia vocabulum serua-
 uit. Sed quam sua originis insulam seruare non poterant,
 Angli Saxones Angliam de suo nomine dixere: Britones
 vicissim apprehensam Gallia regionem, suo nomine si-
 gnarunt: inq; ea meliorem sortiti fortunam, in id robo-
 ris excreuerunt, vt qui pridem suam tueri non poterant,
 nunc alienam apprehensam non solum defenderant, sed
 ex ea reliquam etiam Fraciam regibus fecere infestam:
 semper contumaces, semper Francorum regibus infensi
 vsque ad eò, vt cum sequentibus seculis Normanni Gallia-
 rum littora apprehendissent, eaq; ex fædere regum te-
 nerent, adiecta est eisdem Normannia ducibus etiam
 prouincia Britania: quam malè sibi parentè, vt pridem
 Franci, sic postea Normanni sunt experti: quod etiam in
 nostra Norwagia significauimus. Multis verò seculis du-
 cem suum sortita est Britania vsque ad etatem nostram,
 qua nouissimus dux Franciscus, sola filia relicta dece-
 dens, Romanorum regi Maximiliano, cum desponsa filia
 eius potiunda spem fecit: sed prauentit eum rex Franciæ

D

Karolus

Karolus VIII. qui deductam puellam Romanorum regi, ubi Franciam pertransire constituit, detinuit: sibi iunxit, reginam vocavit: & ipse moriens sine prole, successori suo Ludouico pridem Aurelianensi duci, pridem sororio suo relictam coniugem habere fecit: monstris semper nuptijs infelicem faeminam, nulli prouenientem marito, nisi quem iure tenere non poterat. Ea nouissima stirps Britannia, nunc alterum sortita thalamo regem, hodie est regina Francia.

CAPVT XXII.

Multa deinde multis seculis in Anglia sequuta sunt bella: saepe Galli incursarunt, saepius Picti & Scoti: sed Saxonibus gladio ius suum tuentibus, diuisa coeperunt esse gentium mansiones, ut Britones in sua patria manentes, qui iam ex magna parte Christi iugum susceperant, in suis finibus consisterent: Saxones vero gentilitia sordentes foeditate, suis etiam se terminis in insula capaci continerent: donec miserante Christo, & illi per instantiam beatissimi Papae Gregorij, Euangelicum iugum susciperent: cum ille, ut scribitur, Anglorum Saxonum forte pueros ex Britannia captos Romae cerneret venales. Quares indicio est, Romanos in Gallijs duces, non destitisse ab infestatione Britannia, in qua captos Anglorum Saxonum filios Romae venundarent. Hanc ergo gentis Saxonum in Britanniam, quam de suo dixerunt nomine Angliam, transitionem, in praclaris gentis facinoribus numerantes, hoc loco amputabimus: relinquentes quae illic gesta sunt annalibus Anglicorum: quos, ut alio die, habent expeditissimos. Quid autem inuitati in prouinciam, sedes acceperant, sed perfidia vsi, arma veterant in socios, non laudo perfidiam: nec excuso in sociam nationem violentiam: sed pro illorum ingenio temporum,

porum, magnificum erat in aliena prouincia sedes tueri: quod fecere Frāci in Gallijs, Gothi in Hispanijs, & item Saxones in Britania: & ipsi rerum domini Romani, quid aliud fecere in orbe Romano, magnū regibus beneficium praestantes, si illos regio nomine dignarentur: non abripiētes quod non poterant adimere, & beneficium de eo facientes, quod per vim armorum non inuasere: vbi non tam saepe voluntas defuit, quā facultas. Sed haec interrim: in Saxoniam reuertamur.

CAPVT XXIII.

Saxones igitur qui, alijs in Britaniā migrātibus, domini federāt, interea nō omnino quietā tēpora habuere: inuitante Aetio Romano patritio, cū Hunorū bellū immineret, nō difficile paruerunt: Nam armatis copijs non paucis, tāto exercitui deesse non sunt passi. Tanti autem tum conuenere diuersarum nationū, & tam magni exercitus, quantos in Europam nunq̄ conuenisse in subiectis Tolosa campis constabat: Catalaunicos tunc vocabant: cum Romanis, quorum dux Aetius, vir militari disciplina eruditissimus, & Wisigothae, quorū rex Theodericus cum filio Thurismundo: Burgūdiones hac parte stabant. Franci iam recens ex Germania Rhenum transgressi in Gallias, quorum rex Merouaeus, qui Clodion patri successit. Saxones genus hominum ea tempestate Romanis incompertū: Nam quid rerum cum illis habuerit Drusus Nero Augusti priuignus, iam in obliuionē transferat: magis verò quid cum Cimbris, quibus tum Teutones Saxones iunxere arma: Lutetiani quoq̄ Parisienses, in quem locum Franci non longè post regni sedē constituerūt, hac acie militauere Romanis. Ab Hunorū autem parte stabāt cū gente tū validissima, & multarū victrice nationū, Gepidae, Ostrogothi, tres fratres aequē reges: in

quibus erat pater Theoderici, postea Italiam magnificè regentis: Marcomanni, Quadi, Heruli, & Thuringi: qui omnes ad quingenta millia numerum explevere. Acies in hunc modum structæ sunt. Attila imbellem multorum puerorumq; turbam inter carros, quorum vis maxima suo exercitui inerat, ad proximos colles primum semouit: & inde structa apertis campis acie, sese cum Hunis suis medium locauit: Ostrogothos reges sinistro, Adaricum Gepidam dextro cornibus præfecit. Structuram autem Theodericum Aetiumque, tardauit cõperta Sigibaris Alanorum regis perfidia: quem rescuerunt ab Attila corruptum cõstituisse, cum primum conseri pugna esset coeptum, ex cornibus, in quorum altero sperauerat locari, ad hostes transire, vt laborantibus in prælio Romanis & Wisigothis à tergo instaret: Veriti tamen duces, nè, si in perfidum Sigibarem acerbius decernerent, Alanos pessimo loco & tempore abalienarent, & dupli damno eos quibus ipsi carerent, hostico adderent exercitui, dissimularunt: Sigibareq; quid fieret ignorate, in principij, quod Tolosa ille proximum tenebat, portas extra obice munièrunt: & stationes, nè Huni possent ingredi, addiderunt: ipsum verò regem cum Alanis cõtinuerunt acie media cum auxilijs contineri. Theodericus exinde cum Thurismundo filio & Wisigothis, nè Ostrogothis concurrerent, sinistrũ, Aetius cum Romanis & Burgundionibus ac Meroueo Francorum rege, dextrũ cornu tenuere: Saxones cum Alanis media acie sunt Hunis obiecti. Fortè erat in campo tumulus virisque castris per spatium proximum: de cuius opportunitate, vt apparuit maxima, cum exercitus duces certassent, occupauit Thurismundus: Concurrentibus inde cornibus, prælium ubique est initum pro numero & multitudine maximam

atrocissimūmque: Sed in tanta barbarorum qua vtriusq;
 inerant castris colluione, aded multiplex, aded varium,
 vt nec ipsi qui aderant, pugnatōres intellexerint, quo sint
 ordine commissā certamina: Cædem verò inauditam, ac
 in medio campo riuos ac sanguinis torrentem fuisse, tali-
 ter scribētibus consentio: quod necesse fuit accidere, cum
 hincindè armatæ legiones, in quam iratæ sauirent, incon-
 ditam ac propè inermem multitudinē hostium obiectam
 habuere: indè ardentes inter se summis odijs Scythæ, mu-
 tua feritate ac sauitia concurrissent. Dum autem rece-
 dentes Hunos, & in fugam versos, ardentiori animo in-
 sequitur Theodericus dōis gotha, suorum magis pressura
 allisus, quàm hostium ferro interfectus occubuit: & tūc
 prælium, quod ad serum diei erat cœptum, in dubiamq;
 noctem continuatum, interuentu vmbraꝝ vtrinque
 diremptum est. Attila postquàm se magna cum clade su-
 peratum videt, intra carrorum septa cōfugit: scutatisq;
 in circuitu, vt valli speciem pro carris stantes exhiberent,
 dispositis, sagittarios adiungit: vim hostium, quæ impro-
 uisa fieret, quoad acies strueretur, propulsaturos: Et nè
 aut viuus in potestatem hostium veniret, aut mortuus ca-
 reret sepultura, iumentorum clitellas in struem congesit:
 in qua, si durius quid accidisset, se gladio à domesticis
 confodi, ac subiectis ilicò flammis cremari iussit. Cæsa fu-
 isse eo in prælio ex vtroque exercitu CLXV. millia, qui
 minùs, qui plùs, CLXXX. scribunt. Hanc pugna, quod
 omnium fuerit omni memoria maxima, hoc loco expli-
 cui: præsertim quia Saxones, quorum gesta prosequi-
 mur, stabant in parte victrice: oppositi medio agmine
 Hunis: in quo non mediocrem ad victoriam operam in-
 telliguntur contulisse.

PER eadem tempora cum Franci, duce Clodione, transito Rheno Belgicam Galliam introissent, quod iam Galliae viribus exhausta, & crebra exterarum nationum incurfione extenuata, suis armis parum possent, Romanorum etiam exilibus praesidijs tutarentur, accipere imperia venientium. Ita factum est, ut Franci Germani, iam semel ac iterum ante transito Rheno, cum sedes in Gallijs quaererent, retropulsi: nunc vero audentiores facti ab exemplo Burgundionum, qui iam provinciam suam inhabitandam acceperant, in qua perseverant nomen in hodiernum: & Gothorum monti fortuna, quam Hispanias occupauerant, & Swandalorum, qui iam in Aphricam transierant ex Betica, & ipsi Franci, explorato quod Gallia Romanorum modico praesidio tutaretur, transito Rheno, in Gallijs primam urbem Cameracum accipere: inde mouentes in Tornacum, quod valido Romanorum praesidio teneretur, ut urbem capere aggressi frustrantur: sed elicitos ad pugnam Romanos praelio superant: illam perinde urbem sua fecere ditionis. Clodionem autem morienti in Gallijs successit Merouaeus filius: qui magno illi, quod diximus, praelio intererat pro Romano cuius filius Childericus cum amplianda ditione intendere, reperit Odoacrem Saxoniae ducem Aurelianus inuenire. Sic enim in praedam sibi praestitas Gallias cuncti persequuntur, ut suum esset, quod quisque occuparet. Sed Childericus tum superatum praelio ducem excedere coegit. Non erat noua neque insolita Saxonum in Gallijs militia: Nam sunt ex Gallicis scriptoribus qui affirmant, magnos illos reges, qui Romanis, & praecipue Iulio Caesari confisterentur, fuisse Saxones. Ferunt à veteri memoria Anglonaricem gentis Saxonum principem opportunitate

nitatum

citatum, de strage quam audiērat patratam in Italia de
 Belgicis, qui profecti fuere cum Cimbris, cum iam Bel-
 gicamiuentutem bello consumptamputaret, duxisse in
 prouinciam trans Rhenum, vt vindicaret & patris, &
 aui mortem, à Belgicis peractam, &andalos, Sueuos,
 Histrios, in societatem belli pertrahēs, mouit in hostem.
 Leo dux Belgica, quas potuit in aduersos hostes vires
 comparauit: & inito praelio, Leo dux cecidit. Gotfridus
 frater bellum renouans, cum vtrinquē pertinacissimē di-
 micaretur, extraxit pugnam in noctem. Sed cum iam
 tertio manus consererent, ita intercepti sunt Belgici, à
 fronte Saxonibus pugnantibus, à tergo ab auxiliariis
 Saxonum circunuenti, inter media coepta opprimuntur,
 vix elabente cum paucis duce Gotfrido. Victores, terra
 peruastata, vrbes capiunt: apud Valentianas trepidatum
 est: Vicit tamen instantia Saxonum, vt arcem fortissi-
 mē defensam occuparent. Omnem igitur regionem in-
 ter Rhenum & Scaldim, quae nunc Lotharingia, Bra-
 bantia, & Leodiensis est, sibi tributariam fertur fecisse
 dux Saxonum: Deindē, cum Gallias ab Romanis permis-
 sas Iulius Caesar tueretur, Ariouistum regem, cuius est
 celebre in Romana historia nomen, ydem Gallici scri-
 ptores affirmant, Saxonum fuisse principem. Sed ego
 haec, vt parū comperta, non ausim affirmare: praefer-
 tim, quod Ariouistus non ea parte Galliarum, copias su-
 as, quas Caesari opponeret, habebat, quae responderet Sa-
 xonia, sed magis, quae Sueuia. Testatur hoc Vefontionum
 oppidum: quod vsque hodiē manet in finibus Burgundiae
 imperialis, nunc vocant Bisontium, sedem archiepisco-
 palem. Id verò respondet superioribus Germania parti-
 bus. Sed sit huius relationis fides apud authores suos.

Libet hoc loco exagitare eorum inscitiam, qui Iulium Caesarem aiunt in Germania septem opportunis locis arces de nomine septem planetarum fundasse, quam velut sacram historiam stulti adorant. In ipsa quidem narrationis sua fronte prodit fabulator inscitiam suam, cum tres tum extitisse reges commemorat, Iulium, Crassum, Pompeium: Ignorat bellua regium nomen tam fuisse Romanis inuisum, ut ne tum quidem Iulius Caesar, cum monarchiam occupasset, auderet se regem nominare, sed Dictatorem, sed Imperatorem: non ergo reges, sed principes erant autoritate inter senatores, hi, quos fabula commemorat. Nec orbis imperium diuisere, ut ille fabulator: sed à ciuibus in prouincias missi, temporaliter gubernare: Vnde Iulius cum decennio Gallias administrasset, consulatum absens petebat: quo non impetrato, bellum excitauit ciuile in senatum & patriam: cuius tum partes defenderet Pompeius. Nec vnquam stetit idem Caesar in Germania, ut imperium ibi gerens, arces fundaret: sed bis tantum facto ponte Rhenum ex Gallia transiit in Germaniam cum exercitu. Testis est ipse Caesar, qui res à se gestas in castris conscripsit. Extant Commentaria eius. Vix congressus hostibus, cum illi fugerent in sylvas, reduxit exercitum. Qui ista requiris, in III. & VI. Commentariorum Caesaris libris reperies: nihil perinde opus est verba ipsius Caesaris introducere, quando passim Commentarium eius vbique leguntur. Si tamen de Augusti priuigno Druso Nerone, & eius filio Germanico, diu in Germania belligerantibus legissent, probabilius in eorum personas fabulam contulissent. Sed neque hoc crediderim, illos fuisse arcium, quae commemorant, authores: alioqui Ptolemaeus, qui Saxones in-

ter antiquos scriptores primus nominat, qui que satis erat propinquus temporibus dictorum Caesarum, scribens sub Hadriano Imperatore, cum commemorat omnia Germaniae loca, non praterisset, quae ibi Caesares fundauissent: & si ille Alexandrinus homo, dissimulante gloriā Caesarum transfisset, Cornelius Tacitus Germania diligentissimus designator, & Italicarū laudum studiosus exequutor, non praterisset tot praecleara Caesarū opera per Germaniā. Igitur totam fabulā cū authoribus reijcimus, contenti veris narrationibus, quas testimonio probatissimorum introducemus authorū. Hoc potius crediderim, aliquem ex Germaniā proceribus militasse Romanis, & sacra illorum perdidicisse, domūque reuersum, Romanis idolis vel arces, vel templa consecrāsse: quale aliquid de Maroboduo temporibus Augusti narrat Strabo. Et haec ad superiora tempora referantur, hoc loco per rememorationem dicta.

CAPVT XXVI.

Ventum est ad ea tempora, quae haecenus nostri prima Saxonum putauerunt, quibus hoc bellum inter Thuringos atque Saxones confertum est: quod vnde sit ortum, aliter nostri à Franci memorant: vtraque seriem breui exequemur. Annus erat post natum Christum quingentesimus, aliquot additis, cum moriens Clodoueus, primus Christo fidelis Francorum rex, quatuor reliquit filios, Theodericum, Childepertum, Clotarium, atque Clodomirum: qui inter se regni ditio- nem, quam pater mirifice ampliauit, sunt partiti: concordibus animis, in suo quisque, demorabantur. Thuringis ea tempestate Ermenfredus rex praerat: qui suasu uxoris Amelbergae, duos fratres, quod regnum affectāsse dicerentur, Bertarium atque Baldricum necauerat: id

D 5 dolen-

dolentes Franciæ reges, quòd eos sanguine contingerent occisi iuuenes, bellum indixere Thuringo: mouentiq; in hoste. Ille dolos struēs, qua parte intraturos sciebat, fossam grandē aperuit: eamq; viridatibus operit ramalibus atq; cespitiibus. Ea re comperta, reges in hostem iritationes feruntur: occurrentem pralio fundunt, & fugant: insequunturq; fugientem ad fluuium vsq; Onstrit: ibi pralium instaurant Thuringi, ex fuga subsistentes. Sed tanto sternuntur à Francis ardore, vt stragis magnitudo pontem è cadaueribus strauerit Francis transituris. Ermensfredus tum ex fuga se cum paucis in urbem recepit: vnde fide regia euocatus ab Theoderico in Tulbacum castellum, cum ambularent inuicem colloquentes, loco precipiti Theodericus ex latere ambulantem, & nihil tale formidantem, cubito impellens, precipitio collisit: regnumq; occisis eius liberis, in potestatem accepit. Haec Gallorum commemoratio, nulla ex parte Saxones contingit: Aliter autem nostri rem narrant. Ermensfredi, inquit, coniunx Amelberga, soror erat regum Franciæ: ea per Iringum militem, cui rex multa permiserat, & cui penè totus incubuerat, (talis enim erat manu & consilio) regi suggerit, Theoderici Metensium regis ditio- nem inuadat: quòd notho minùs quàm legitima nata Amelberga, regnum deberetur. Theodericus ad Ermensfredum legatos mittens commonefacit, vt regibus Francia integritatem fidei conseruet, se illi futurum non dominum, sed amicum, quòd regum esset sororius. Tum se insolens mulier occasionem putat esse natam, qua mentis ardorem effundat: stimulat regem per Iringum militem, ferocius respondeat legatis, regnum iustiori titulo sibi deberi per coniugem, quæ nata esset de regina matre, quàm Theoderico, qui natales suos non agnosce-

ret:

vet : ferebatur enim ex concubina natus. Secundum hac
 verba Ermensfredus prius re in concilio discussa, cum
 omnes paci inclinarent, impares se Francorum viribus
 testarentur : Rex tamen instinctus ardore foeminae, per
 militem memoratum legatis respondit : Amicitiam &
 affinitatem regum se magnifacere : mirari tamen, quod
 Theodericus supra se dominij ius praeferat : compertos
 esse natales coniugis suae atque Theoderici, quod illum
 seruilis ex matre conditio afficiat : illam stirps regia ex
 utroque parente condecoret. Legati non leuiter accepere
 ignominiosa responsa, scientes ea magni cruoris effu-
 sionem portendere : quae tamen audiuerunt, ad regem su-
 um pertulerunt. Ille etsi exanduit audiens, tamen iram
 vultu praesit, modestè respondens : Ergo seruilem Thu-
 ringo conditionem praeferamus, ostendamusque ei qui ge-
 niti sumus. Nec moratus, validum conduxit exercitum
 ex omni ditione Francorum. Nec segnius Thuringus,
 sciens quale incendium conflagrauerit : arma vocat, veni-
 enti occurrit hosti. Conuenere exercitus hostiles in loco
 qui dicitur Rumberg : neuter pugnam detrectauit : ilico
 magnis utrinque animis concursus est : Extracta est in
 noctem pugna, quae in vesperum coepta est : umbra di-
 mouerunt praeliantes : nox castris custodes adhibuit. Vix
 orta luce, magno animorum ardore ad pugnam rede-
 unt : certi non cedere : integri saucijs submituntur : &
 per omnem, quae longissima fuit, diem, certamen extra-
 hitur. Tanta utrinque caedes commissa est, ut incertum
 pugnantibus esset, qua parte staret victoria. Tertia de-
 mum lux prodidit Ermensfredum maiori parte copia-
 rum esse nudatum : qui perinde se pro victo ge-
 rens, in urbem Chidinga ad amnem Onstrit fugiens, se
 recepit.

Theodericus verò cruentā ferens victoriam, dubitavit quid facto opus esset, hostem trepidum insequi fugientem, an renouatis viribus ex integro in illum ducere: Vocat procerum suorum concilia: ibi re plenius discussa, erant quibus operæ precium videretur, feruentire vti victoria: & hostem conterritum, ac tantis viribus nudatum, vno nunc impetu opprimere: nam tempus illi respirandi permittere, quid esse aliud quam hostem in se armare? Esse præterea vicinam Thuringi gentem, quæ, si in societatem belli Thuringis accederet, magnum de integro Francis nasci laborem, nisi illic duceretur in hostem: Vel hoc prouidendum, nè tantæ illi vires accederent: Saxones ante omnia pertentandos, si mora placaret, vt Francis armorum socij veniant: quod faciliè in Thuringos gentili odio laborantes, ducerentur. Ea comprobata sententia, mittuntur qui Saxones ad communionem belli, agrorum promissione, deuocent: nec difficulter inuitati, sequuntur promissa. Armant exercitum validum: & Francorum partibus accedentes, feruntur in Thuringos. Cùm in conspectum venissent Francorum Saxones, collaudauere animorum alacritatem, mirati corporum proceritatem, diffusam per armos cæsariem, arma in promptu. Erant in Francis qui cauendum hoc genus militum prædicarent, nè sortè prouecti alieno auxilio, intolerabiles fierent Francis. Mittuntur ad oppugnandam urbem, quæ hostium regem intus haberet. Illi non segnes, certant missilibus, vt moenibus deturbent propugnatorios. Sed illi nihil territi, fortiter tuentur moenia: at ubi de muris missilia multa frustra iacta perierunt, statuunt obsessi erumpere: & nihil tale timentes, imparatos Saxones adoriri. Intus struunt aciem:

aciem: & ordine progrediuntur ad intentos oppugnationi. Turbauere primo impetu, quod necesse fuit, incompositos: sed ubi in aciem coiere Saxones, valida paribus odijs pugna conferitur. Thuringi pro vxoribus & liberis, proque vita & libertate certarunt. Saxones sese Francisc ostentaturi, pro gloria laborauere: Durum atq; cruentum praelium, quod nulla potuit vis dirimere, nox interueniens diremit: cedentibus vtrinque vel in urbem, vel in castra: campus detexit quid pertinax labor diei peregerit: strages magna partium apparuit. Sed qui in vrbe fuere Thuringi, quod magnam suorum manum amisissent, nec haberent vnde vires iam clausi repararent, hostibus omnia foris pro arbitrio esse cernentes, solatia commeatum, supplementa non deesse militum: sibi omnium rerum in diem maiorem futuram inopiam. Igitur Ermenfredus Iringum suum petenda paci ad regem Francorum mittit oratorem: facturum se ex equo omnia, quae reges Francia iubeant: modò affinem illi suum recognoscant: germana sororis ac liberorum eius misereantur germani: nihil peccasse paruulos, extra noxam imbecillem foeminam, illis pacem Franci reges impartiantur, si minus Ermenfredus mereatur. Hac legationis erat summa. Vicit, qui in concilio erant, proceres miserabilis oratio: pacem petenti dandam decreuerunt. Iringus placido regis ac procerum responso latus, ad dominum redit, iam anxium ad expectationem.

CAPVT XXVIII.

INtereà dum arma quiescunt vtrinque, dùmque deliberant reges de forma paciscendi, egressus Thuringus quidam vrbe, ad fluminis ripam accipitrem emittit capiendis, quas viderat, columbis: ille volans in aduersam ripam, insequitur volucres fugientes. Saxonum quidam
reuo-

reuocatum ab alto accipitrem, manu prahendit. Stabat
 tristis dominus accipitris, quem ille magno licitaretur:
 clamabat, vt qui ceperat, propius ad colloquium veni-
 ret, habere se rem quam occultam insinuet, magna
 Saxonibus, si sapiant, coemendam. Propinquauit
 ille, & vbi fide data propius constiterant, pactum
 est Thuringus prius sibi reddi accipitrem, tum se de-
 tecturum in quo sit salus Saxonum constituta. Nec
 grauate reddit, vir armis potius quam venationi in-
 tentus. Ait Thuringus inter reges iam de pace conue-
 nisse: prouidendum Saxonibus, nè coniunctis inter se
 amborum armis opprimantur: proinde nox illis pro-
 xima ad salutem data, si sapiant, illa vtantur. Haec
 siue dolo ficta, siue reuera decreta, Saxo qui audie-
 rat, dissimulanda non putauit: vocato concilio rem
 aperuit: ibi perpensa in Saxones Thuringorum odia,
 nec satis comperta Francorum fides, respicere fece-
 runt in vires, quas nupèr commisso pralio amisere.
 Et cum se vtrisque impares arbitrarentur, coeperunt
 ad nocturnam fugam nonnulli pendere. Tum senior
 quidam: Quòd audio Saxones in vobis fugæ consi-
 lium prauale, non probo: qui ab ineunte atate mi-
 litans in gente nostra, ad hanc quam cernitis cari-
 ciem peruēni: Saxonum semper arma tractaui: in
 castris nostratum consenui: nunquam versa retrò no-
 strorum agmina commemini: vinci fortè nonnunquam
 Saxones potuerunt, fugari nunquam poterant: ego
 hanc ignominiam vel primus detestor: hoc cano capite
 primus, si iubetis, ingrediar, signa praeferens: sequan-
 tur me qui gloriam gentis ad auctam volunt: fortibus
 viris minimum semper fuit periculi: imparatos Thuringo-
 gos, & ab antiquo, & nunc rectius hostes, aggrediamur:
 &

Et si fors velit, etiam Francos ex socijs adorituri. Incen-
 dit omnium animos senis oratio: arma corripunt: &
 nihil metuentem urbem aggressi, pertinaciter oppu-
 gnant: deinde aggressam scandere, capiunt: sauij gla-
 dius in omnes qui arma tulere: caduntur obuij ciues,
 milites sine discrimine: cum antè vrbs capta esset, quàm
 intus intelligerent: incurrere multi in hostes, ciues ar-
 bitrati, & extinguntur. Rex Ermensfredus cum paucis
 vrbe elabitur. Franci etsi ad pacem inclinabant, victores
 tamen Saxones collaudant. elapsum regem ed respicere
 rex Theodericus arbitratus, quodd bellum resumptis vi-
 ribus renouaret. Igitur mittit legationem post illum, vt
 ad pacta inchoata reuertatur: nihil se imperante fa-
 ctum: Saxones sua voluntate tumultuantes nunc quie-
 scere. Credidit rex: & quod verum esse cupiebat, facile
 persuasum habuit. Iam egerat cū Iringo Theodericus, vt
 in suo conspectu dominū suum venientē perimeret: ma-
 gnis à se rebus munerādus. Vbi venit in regis presentiam
 Ermensfredus, victorem veneratus procidit, vt genua am-
 plecteretur. Iringus stricto gladio iacentē dominū con-
 fodit. Theodericus proditorē exosus, mox à se exire præ-
 cepit: Cui enim mortaliū fidum fore, qui dominum sua
 manu confodisset? Iringus furēs iā, certus mori, gladium
 intorsit, vt Theodericū caderet: sed frustratus, in se ver-
 tit ensem: & dominū, cadens, amplexu petiuit. Hic erat
 exitus proditoris. Theodericus pmissā Saxonib. terrā dona-
 uit: urbē quā expugnauere, ppetuō cōcessit habitandā.
 Hic est ager ille, quē ab Thuringis nō auro, sed sanguine
 mercatū Saxones accepere: nūq̄. n. Thuringi possedisse
 leguntur agros ad Hadeleriā: quos, vt fabula finxit, pro
 auro Saxonibus per arma sua defensos tradidisset. Sueui
 vsq; ad mare aliquandō dominati sunt, nunq̄ Thuringi.

Sue-

Sueui terram Saxonum, in Italiam cum Longobardorum
migrantium, aliquandò occupauere: quod suo tempore
dicemus: in proximo circa hæc tempora res gerebantur.

CAPVT XXIX.

DVm in hoc rerum statu Saxones agerent, Fran-
cipacati, Thuringis quibus Franci præerant, non
lesti, quod terras à Francis permissas incolerent, Albi-
nus Longobardorum rex iam diu in Pannoniis sedens
per Narsetem Italiae præsidem, qui in ea deleuerat Go-
thorum reliquias, quod iam insigni iniuria ab Impera-
trice Constantinopolitana notaretur: illum velut em-
pachum ad pensa inter puellas distribuenda reuocauit
cum ille respondisset, Telam se orditurum, quam Impera-
trix cum totius Imperij viribus non resolveret, non
setq; Albuinum in Italiam: vocatus ille venit cum ga-
sua, vxoribus & liberis vnà ductis. Prospexit tamen re-
tuiti, si quid aduersi contingeret: nam Hunis præca-
suam attribuit prouinciam habitandam: Nec verum
buinus reditui solum prospexit, sed violentiæ cauit, quod
est fieri posse opinatus: Nam vt munitior intraret Ita-
liam, XX. millia Saxones sibi adiunxit, qui, quem
modum Longobardi, vxores, filiosque, cum omni sup-
lectili carris impositos traxere: in superq; duxerunt
fætus suscipiendos equarum boumq; armenta: præ-
iugandos aratro boues, & innumeram animalium mu-
titudinem cibo mortalium suffecturam. Fuit verum
gratio Saxonum alijs etiam populis accommodata. Go-
tharius nanque & Sigebertus Francorum reges, ad
uos ad Rhenum sedentes, in deserta à prædictis Saxo-
bus loca Germaniæ transtulerunt: cum nec illos
male de se meritos delere vellent, neque Galliarum
tribus sibi vicinis coalescere æquanimitè tolerabant.

est illa emigratio, & Sueuorum in Saxoniam introdu-
ctio, quam Speculum Saxonum in textu & glossa com-
memorat: cum reuersi Saxones, pulsus Sueuis, deterio-
rem fecere conditionem sceminarum, qua Sueuis coniu-
gio, quod mox dicemus, copulari sunt passæ: quod ibi
(quisquis erat Speculi conditor) falsò tribuit emigra-
tioni, quam in Angliam fecere Saxones: nam inde nun-
quam sunt reuersi, insulam semel apprehensam nun-
quam deinde relinquentes. Mira est autem illis seculis
tam crebra gentium transmigratio, qua neque antè, ne-
que posterioribus seculis tam frequens acciderat. Quis
autem sine nutu gubernantis omnia Dei illam, vt vo-
cant Itali, barbarorum eruptionem accidisse crediderit?
Quis non videt perinde retusam superbiam Romanae di-
tionis, qua diu authorem suum distulit agnoscere? Nam
vbi sanctorum martyrum abundantius, quam Roma, fu-
sus est cruor? quo in loco magis efferbuit pro falsis dijs
principum indignatio? Ergò quod Roma diu irrogauit
innoxys, hoc passa est in ipsa vrbe, & Italia, & Romanis
prouincijs ab illis nationibus, quas antè ignorauit vel
contempsit.

CAPVT XXX.

Saxones cum aliquandiu sub Longobardis in Italia
militassent, pertæsi alieni imperij, qui se ad liberta-
tem natos arbitrarentur, in patriam respexere: Accessit
Francorum regum non obscura suggestio, quid vellent
in Italia seruire, qui in libertate nati, etiam alijs, si sa-
tis niterentur, imperarent. Vrebat quidem Francos glo-
ria Longobardorum, quod locupletem prouinciam &
dominam gentium tam facile cepissent, immiuerentq;
terrore vicinis gentibus. Quocirca volentes Longobar-
dorum Franci potentiam minuere, tale aliquid Saxo-
nibus

E

nibus

nibus per submissos instillauere. Facile persuaseris homi-
 ni libero, suo iure viuere. Non surda aure Saxones acce-
 père, in quod sua sponte propendebant. Cùm ergò Lon-
 gobardi essent bello Campania occupati, Saxones tran-
 scendere alpes constituerunt. Id cùm Longobardi re-
 scìssent, non vltra differendum rati, periculis occurrere
 constituerunt, quæ eos multa manebant, si Saxones, tam
 magnum præsidium abÿssent. Sed quia Amatus provin-
 ciæ Romanae, & Francilio Aniciensis, præsidēs, ab regi-
 bus Francia communiti, arma ostenderunt Longobar-
 dis, in illos ducendum fuit: Omis̄sis igitur Saxonibus,
 ed intenderant: cùm interim Saxones suo itinere gra-
 dientes, per Gallias in Rhemensēs sunt delati: & apud
 Strablonense rus castris positus, non paruo tempore quie-
 ti fuerunt: nec damna provincialibus intulerunt: qui
 eos iussu regum comitatibus adiuuabant. Quampri-
 mùm Saxones intellexerunt Burgundiones cladem ac-
 cepisse ab Longobardis, & Anatum provincia Ro-
 mana præsidem interfectum, & Longobardos in Ita-
 liam reuertisse, timore laxati, mutârunt mores: &
 omnia in Rhemensibus tumultu implentes, prædam
 vndiquè agebant. Ennius intereà Mummulus Roma-
 nus ciuis Amato suffectus, quem in Longobardos Fran-
 ciæ reges multis copijs adiuuabant, Longobardos su-
 perauit: quare ab Arithparto Parisiorum rege iussus,
 quod facere optabat, duxit in Saxones nihil tale ti-
 mentes, & haud secus quàm si nihil hostile commisiss-
 sent, omnem curam custodiæ negligentes. Aggressus ita-
 que Mummulus eos primo impetu fudit: dissipatosque
 persequutus, magnam in illos edebat cædem: colligentes
 tamen sese, & inuicem adhortati Saxones, pralio vole-
 bant & iusta acie cum Mummulo configere: sed multi
 hinc-

hincinde missi à Francis regibus nuncijs, utrunq; exerci-
 tum perduxerunt ad pacem: cuius fuerunt conditiones,
 ut Saxones relicta præda, & certa auri summa in com-
 pensatione irrogati damni persoluta, in Italiam, quâ ad-
 uenerant, remearent: quandoquidem Sueui ab regibus
 Francia Saxonum terra donati, cedere loco noluerunt:
 ergò in Italiam remeârunt. Sed cum essent ad priora
 loca reuersi, Longobardos iam factos insolentiores of-
 fenderunt: iterum ergò remeare constituunt: & ad Si-
 gebertum Metensium regem mittentes, certiora quàm
 prius fœdera icerunt: quibus innixi, cum vxoribus fi-
 lijsq; & omni supellectili Italia excessere. Nè autem
 quàm incederent prouincialibus nimis graues essent, &
 com meatibus indigerent, sese in duas partes diuise-
 runt: Eorum vna per Niceam, altera per Ebredunen-
 ses iter tenuit, & tamen omnes simul deducente ami-
 cabiliter Mummulo, ad Sigebertum regem peruene-
 runt. Conuenerat autem in fœdere, quod regem inter
 & Saxones ictum erat, ut eos ille in patrias sedes re-
 stitueret: quas anno antè quintodecimo reliquerant
 cum Longobardis in Italiam profecti: optaueratque
 Sigebertus id facere: & Sueuis suasit, ut regionem
 partiri paterentur, vellèntque æquo iure cum Sa-
 xonibus habitare. Saxones verò contrà, patriam sibi
 totam, non dimidiam, ex fœdere adiudicandam con-
 tenderunt. Et cum altercationibus aliquandiu res
 protracta esset, institère Saxones, ut si nollet rex,
 aut nequiret Sueuos aliena deturbare terra, æquo
 ferret animo, si armis ipsi iustissimis quærerent, quod
 tanta cum iniuria negabatur. Passus verò ille est Saxo-
 nes in Sueuos ducere: neque interea destitit pacem
 quærere inter eos, fœderaque componi: sed nullis verbis,

nullis pollicitationibus molliri Saxonum pectora potuere, qui ferro potius experiri, quam pacto, vellent. Et ventum est ad praeliū: in quo superatis & magna inter-
 necione cæsis Saxonibus, mansit regio Sueuis: quam, prout initio accessus sui facere cœperant, Sueuiam appellârunt. Sed tamen Saxonibus obnixè instantibus, cum Francia reges alijs impliciti bellis tenerentur, arma vnde-
 cunque contraxerant: & Sueuis de integro congressi, exturbârunt regione: & recuperata per arma patriæ, filios & vxores inuexere. Crediderim qui inter Sueuos habitauere Saxones, cum ad prima praelia quies-
 uissent, sperantes congentiles suos eorum viribus non indigere: vbi viderant profligatos, & iam magno praelio victos, multis amissis, viribus opus esse, eorum accessisse
 partibus: & ita paribus animis à remanentibus & redeuntibus Saxonibus in Sueuos esse depugnatum. Eiectos prouincia Sueuos insuper contumelia affecere: Nam legem sanxerunt, Mulieres Saxonici generis quotquot Sueuis denupserant, alienas à successione paterna haberi: & rursus in suis consuetudinibus, quas postea Speculo Saxonum indiderunt, cum Karolus Francorum rex, & Romanorum Imperator, autoritate, vt ferunt, interposita confirmaret: mulierum conditionem in multis ob eam rem fecere deterio-
 rem. Verum est tamen, quod inscitia Glossatoris causam refert in eam profectionem, quam in Britanniam Saxones fecere: ignarus quod indè nunquam egressi, perpetua ditone insulam seruauere: cum vxoribus & liberis ibi remanentes: sed ex hac Italica cum Longobardis expeditione, illa prouenerunt, quæ infæminas sunt constituta.

Bertoldus tum Saxonibus dux præerat ad arma vir
 Bimpiger, cum Dagobertus rex Metensium (quod
 Austrasiorum regnum nuncupauere) à viuento Clothario
 constitutus patre, vicinam etiam Thuringorum pro-
 uinciam tenebat. Bertoldus autem cum potentiam vici-
 ni regis suspectam duceret, occasionem iam dudum que-
 rebat eam imminuendi. Ortum est bellum, ut sit, inter
 vicinos defnibus. Dagobertus copijs validis in Metensi-
 um regione perarmatis, Rhenum traicit, ducturus in
 hostem. Nec segnis Bertoldus Saxonum dux iam dudum
 bellum sitiens, iuueni regi dux veteranus occurrit: Con-
 feruntur manus: & graui utrinque prælio multi cadunt.
 Dagobertus acri certamine premitur ab opposito Saxo-
 ne: ut decussa galea, partem cutatam capitis, cum ad-
 herentibus capillis in terram demitteret: nec leuis erat
 ictus, cuius impetu decidens iumento, regius iuuenis pro-
 pè erat ut caperetur, si non proximorum fidelium mani-
 bus eximeretur. Ergo attritis exercitûs sui viribus, pau-
 latim se retraxit rex Dagobertus, victoriam permittens
 hosti: quæ tamen non paruo illi quoque constabat. Insi-
 nuat per nuncium Dagobertus patri, quo sint res in sta-
 tu: orat quamprimum suppetias sibi ex Francia veni-
 re. Pater, comperto, quo in periculo sit filius, raptim
 contractis ex regno armis, & valido suorum conflato
 exercitu, ipse proficiscitur filio venturus auxilio: &
 transpositis copijs per Rhenum, magnis itineribus con-
 tendit ad filium: & iunctis exercitibus vnâ mouent in
 hostem. Castratum tenebat ultra Visurgum, nunc ðwi-
 seram vocant: qui limes est veteris Saxonie, hoc est,
 ðwestphalia, & eius quæ nunc nomen Saxonie retinet.
 Habuit tamen etiam illa tempestate Saxonie prouinci-

am ultra Visurgum in Hercyniam ab olim: & eam quam nupèr stipendiij vice promeruit ex Thuringia ab rege Francorum Theoderico, cui tum, vt diximus, Saxones militauère: in qua tum confederant vires ad praelium collectæ. Franci ad motis fluminis castris quoquè suis, insolito tripudiauère clamore. Miratus, quid hoc esset, Bertoldus, audit ab his, quos rerum hostilium misit exploratores, venisse Clotharium Dagoberti patrem Francorum regem, cum nouis ad filium Francorum militum copijs: Illa de re exhilaratos milites, insolitum præferre clamorem, alacritatis indicem. Mirum, inquit ille, si Francorum rex, quem nupèr vita functum ferebant, nunc ex mortuis redeat depugnare. Dum parantur vtrinquè praelio, nunciatur Clothario, non credere Bertoldum adesse Francorum regem. Ad ripam ergò rex propius venit: & nudato cano capite, quo insignis noscebatur, videndum se Saxonibus præbuit. At Bertoldus rege conspecto, quem vita functum audièrat, exclamat: Venisti vetulum caput, canumque pecus venisti, iuuenum te armis iterum immiscens. Franci autem, cum moram facere viderentur Saxones, concepta de recentibus viribus fiducia, vel nauibus comparatis, aut vado (res enim in obscuro est) fluuium transierunt: & inuasit Saxonibus, magna armorum contentione praelium conferunt: Nec segnes restitère Saxones, diù aqua manu cum hostibus confligentes. Sed vicit Francorum pertinax instantia, propter innouatas & multiplicatas vires: ceserèque Saxones hostibus victoriam, caso in medio pugnantium agmine duce Bertoldo: Quid enim facerent, sublato capite, membra? fuga sibi quisque consuluère. Sequuti Franci, omnem Saxonie prouinciã

igni

igni ferroque vastauere : nec abiere prius, quam prodeuntes obuiam proceres, de pace agerent, quando bello tanta moli impares viderentur. Summa fuit, vt Saxonia annuo Francipenso tributo, dominos ac maiores suos agnosceret. Tributum constituitur quingentorum bouum, annua solutio. Hoc autem genus tributi, aut ei non dissimile in equis, quandoque Saxones persoluerunt Dania, cum essent ab illis quoque armis & viribus superati.

CAPVT XXXII.

Stabat hoc in rerum statu Saxonia non diu: nam eodem regnante Francis Dagoberto, & wandali, quos nonnulli corrupto vocabulo & uinalos dixere, cum adhuc vicinam tenerent prouinciam, qua nunc terra Brunsvicensis est, cum vicinis ecclesiarum praedijs, dissimulantibus, nescio si etiam ad eam rem inuitantibus, Saxonibus, vt per occasionem excuterent iugum Francorum: irrupere in Thuringiam, tum Francis parentem. Gens erat viribus non contemnenda, exemplum sequuta congenitium suorum, qui saepe transito Rheno, res magnas peregerunt: quod in & uandalia nostra explicuimus. Sed tum Saxones, misso ad Dagobertum Francorum regem nuncio, cum illo egerant, vt si armis suis pellerent & uinulos gentem & uandalorum de Francorum prouincia, tributo liberi, & amici regis in reliquum tempus scriberetur. Accepere conditionem Franci: Saxonésque contractis ad eam rem armis, pro arbitrio sponsonem impleuerunt: siue aperta vi, siue per pactioem res ageretur: obscurum enim permansit, qua via feret, quod nulli tum in Saxonia scriptores haberentur, & in Fracia gloria gentis inuideretur, nemo dignetur re satis explicare. Sed tum Fracis per Saxones reddi-

ta est sua Thuringia : & in reliquum ydem Saxones non tributarij, sed Francis foederati habebantur. Quo tempore in Francia templum sanctis martyribus Dionysio & socijs constructum, à Christo, vt ferunt, est consecratum : prodente homine leproso, qui intus pernoctabat : obtenta ab editis venia : & in argumentum veritatis, mundatum se cunctorum oculis ingerebat : qui noscebatur passim à multis proximo vespere leprosus. Hac etiam tempestate institutum est ius publicarum sub diuo nundinarum inter Parisum & sancti Dionysij oppidum in Francia, quod peragitur in agris, in tota Francia celebre : quod Lenditum vulgus appellat, ab edicto, vt est verisimile, detorto vocabulo. Per hac tempora rex Anglorum Saxonum ex Anglia, nomine Cedoaldus, qui multis bellis fortissime in patria dimicauit, ad Christum conuersus est : & tendens Romam, venit ad Chunipertum regem Longobardorum, qui filiam eius tenebat vxorem : à quo cum magno honore susceptus, Romam perducitur : & à beato Sergio papa baptisatus, Petrus est nominatus : cumq; adhuc in albis esset, Romæ moritur : & in ecclesia sancti Petri sepelitur : iam enim paulatim Anglia tota cum omni gente sua ad pœnitentiam conuersa, credit Christo.

CAPVT XXXIII.

Asfiduum deindè bellum Saxonibus incesit de Thuringia Francorum prouincia : in cuius finibus iam, quia Saxones nonnihil iuris elaborando quaesierant, quotidiana de terminis questio erat. Sed & Francis Christianis principibus odiosum erat Saxonum nomen, quòd adhuc gentili sorderent errore : quocirca Karolus Martellus, Pipini Breuis filius, aulae praefectus, qui Maior etiam

etiam domus dicebatur, non dissimilis potestate illi, qui olim Romano florente Imperio, Præfectus pratorio dicebatur: pro qua dignitate mira inter Francos proceres fuit contentio: Sed tamen Martellus variè à fortuna iactatus, cum carcere nouerca elapsus esset, ad eam dignitatem peruenit, ut regnū omne sub illo administraretur. Iam enim reges partim ob puerilem ætatem, partim ob socordiam, regni gubernacula permisere Maiori domus: Ipsi velut idola domi sedebant, semel in anno populis se exhibere visendos, reliquos dies in ocio & voluptatibus trivere, ut olim Persarum reges, qui nusquam se præbuerent conspicendos, sed per amantissimos sui solum adibantur, consulti de rebus gerendis: qui status semper fuit perditioni proximus: Sic enim periit Persarum reges, sic & Francorum regnum in alios per similem socordiam est translatum: & si verum fateri licet, sic perijt Romanum Imperium: quod quamdiu principes rem gerebant, omnia prosperè successere: quorum erat nouissimus Magnus Theodosius: post cuius interitum, quia principes ipsi per se rem agere detrectabant, ducibus permisere, sub quibus primum declinauit, donec in eam concederet umbram, in qua vix cernitur hodie. Sed tum Fræcorum res administrabat Martellus, vir illi seculo felicissimus: qui nisi illi seculo contigisset, actum esset de vniuersis Gallijs, quas tunc infestas fecere de proximis Hispanijs, quas occupare numerosissimi Saraceni. Sed Martellus suo nomini respondens, vbiq̃ malleus hostium, vbiq̃ propugnator suorum, Aquitania & Vasconia primum, inde etiam Romana prouincia expulit Saracenos, mira virtute & incredibili felicitate vbiq̃ victor. Qui pacatis in Occidente rebus, cum Saracenos suis & Romanis prouincijs expulisset, conuersus in alterum latissima ditionis

angulum, etiam illum purgare sordibus constituit. Saxones erant ea tempestate demonicolæ, & qui Christianam religionem aspernarentur: in eos conuersus Martellus, bellum instituit, & bellum inchoauit, quod demùm nepos eius ex filio, Karolus Magnus, peregit: Tanta molis erat Saxoniam gentem patrijs ritibus auertere. Magno tamen tum bello pressi Saxones & exhausti, Karolo quidem Martello manus dedere, componentes cum illo per qualescunque conditiones, sed leges Christianas accipere necdum consenserunt. Et is quidem vir incomparabilis, ubi post mirifica quæ ubiquè victoriosè peregit opera, iam atate fessus, priusquam vita excederet, filijs Karolomanno atque Pipino, ditonem distribuit, de rege nihil pensi faciens: nam armis quæ sitam dignitatem filijs relinquere disponens hereditariam, viuens inter filios ita paritur, vt Karolomanno Austrasiam, Franciã, & Thuringiam, Pipino verò Gallias permitteret: ubi tamen maior rerum moles incumberet, iunctis viribus fratres vnum iussit sentire. Ità communem fratrem Gryphonem bella germanis intentantem, quod pater illum testamento videbatur præterisse, capiunt: & honesta liberâq; custodia curant asseruari: ipsi iunctis armis in Alemannos, iuga derectantes, duxere. Aquitaniam, duce Hunoldo rebellantem, redege're in quietem: Odilonem Baioaria ducem, iam rebus nouis studentem, praueniunt. Inter hæc Saxones quoque se commouerant, non satis propalata tumultuationis causa: Vna in propatulo fuit, quod nomini Christiano infestissimi, erant idololatræ: quam rem fidelis & religiosus princeps Karolomannus animo execratus, in eos duxit exercitum: & eos quidem tum perdomuit, vt legibus seculi parerent ad æquabilitatem: sed Christi religionem neque verbis suadere, neque armis inducere

ducere poterat. Deinde autē vir cordatissimus, & quem seculi pœniteret, iam dudum omīssa regni administratione, fratriq; Pipino permissa, Romam proficiscitur: ibiq; aliquandiu versatus in monte Soracte, qui Siluestri dicitur, monasterium diui Benedicti sub regula, suis expensis erexit: seq; inibi monachum fecit: sed frequentatione visitantium de Francia nobilium malè affectus, eo relicto loco, ad montem Casinum, quem sanctus quondam pater Benedictus incoluit, adiit, ibiq; Domino seruiabat.

CAPVT XXXIIII.

Grypho Pipini frater, iam altero demigrante, sperans in partem administrationis summo iure deuocari, vbi spe sua frustraretur, ad Saxones perpetuos Francorum hostes confugit: ibi collecto iusto exercitu, aduenienti Pipino occurrere ad Onacram annem, loco quem Horemum incolæ vocant, non dubitauit: Pipinus autem ad fluuium Misabam in vico Strahungo castra fecit: nullo tamen prælio commisso, in colloquium venere fratres: sed tum infecta re inuicem discessere. Grypho quidem Saxonum idololatriæ gentis præsidio non satis fidens, in Baioariam se recepit: ibi conciliatis qualitercunque proceribus, Tasilonem hospitem suū ducatu proturbat. Ea re cognita, Pipinus cum magnis copiis in Gryphonem progressus, Tasilonem restituit: Gryphonem autem in eius potestatem venientem, in Gallijs donat non parua ditio: vt magnorum ducum par, etiam maior videri possit. Ea tamen re minime contentus, ad ducem Aquitaniæ Gaisfrum, iam Francis inimicantem, defecit. Quo tempore regni Franciæ proceres, regis sui Hilderici perspecta ignauia, & quòd nullis rebus idoneus videretur, solenni

solemni legatione apud Summum Pontificem Zachari-
 am peregerunt, vt regnum Hilderico abrogatum, Pipi-
 no & successoribus illius in perpetuum proueniret. Ora-
 tores fuere Burchardus Bituricensis archiepiscopus, &
 Furadus, quem alij abbatem, alij sacerdotem scribunt.
 Ita regnum Pipino prouenit: & in eius successione diu
 permansit. Quam idem rem in commemorationem addu-
 cimus, quod proximè de Karolo Magno, Germania &
 Galliarum principe, multa scripturi, teneamus quo orde-
 ne in lineam sui generis regalis principatus aduenerit.
 Iuuat inter hæc intueri, quibus se inuicem obsequijs ex-
 tulerunt Domus Franciæ, & Summus Pontifex: nam
 Franci detulerunt Pontifici arbitrium declarandi regis:
 quasi is sit per quem reges regnant, qui pridem in vrbe
 consistere vix potuit, quo minùs arbitrio Constantinopo-
 litanorum Imperatorum aut captus, aut relegatus abi-
 ret. Vicissim Romana sedes hoc præstitit beneficium do-
 miui Pipini, vt regium nomen haberet: & deindè Karo-
 lum ad imperiale culmen prouexit. Nō parua cause du-
 rantis etiam hodiè fœderis inter Romanum Pontificem,
 & Franciæ reges, dicente Scriptura: Qui me glorificat,
 ego exaltabo. Ad Pipinum reuertamur. Prima huius re-
 gis post susceptam coronam opera fuit, arma in perfidos
 Christo Saxones vertere. Magno igitur in eos apparatu
 ducens, bellum eis intulit grauißimum: sed ea fuit gen-
 tis moles, vt non statim ad mutandam religionem posset
 armis cogi: Ea igitur expeditio frustra fuit. Cùm autem
 vndiquè nouo regi & fauor & vires increuissent, (nam
 solennes ab Imperatore Constantinopolitano nuncios
 cum muneribus accepit) Baioaria dux Tasilo regem
 adiens, imperata se facturum pollicetur. Cùm igitur in
 Saxoniam maiori apparatu ducere constituisset, audit
 Saxones

*Saxones omnes aditus communiſſe : Sed ille vi perſegit :
& in hoſtico ſolo pugnaturus conſtitit : occurrentes, &
iuſta acie decertantes, vicit : imposito tributo (id erat
trecentorum per ſingulos annos caballorum) ad tempus
Perliamenti ſoluendo, dimiſit.*

SAXONIAE

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Magno Karolo non ab re
nouo ordimur principio, quod
ille Saxoniam salutem inuexit,
cum religione Christi, maio-
rem prouinciam inducens ciui-
litatem. Libet claram & re-
ligiosam Magni huius Karoli
originem, & lineam generis
percensere, à sancto Nodoaldo Treuirorum archiepisco-
po sumpto principio. Is magna vir nobilitatis, princeps,
ex Palatio rapitur ad ecclesiam : clarescens multis per
sanctitatem miraculis. Sororem alteram Seueram con-
secrauit Christo monialem : aliam Ittam, clarissimo du-
ci Pipino dedit coniugem : ex qua nascuntur Grimoal-
dus princeps, Gertrudis diua monialis, & Begga nupta
principi Amſigiso, sancti Arnulphi ex Maiore domus,
Metensis episcopi filio : Ita peperit Pipino Karolū Ma-
gnum cum fratre. Igitur Pipino rege factō de medio, ad
filios eius Karolum & Karlomannum omnis paterna di-
tione peruenit. Karolus & Wormatia, Karlomannus Saesio-
nere-